

LAG

2009

P.03

JAAR-

VERSLAG

2009

P.04

INHOUD

P.06 INTRODUCTIE

P.09 JAARAGENDA 2009

P.11 PROJECTEN

P.12 IAN WALLACE: A LITERATURE OF IMAGES

P.12 CORNERSTONES

P.13 SHARED SPACE II SEBASTIAAN STRAATSMA

P.13 EDITH DEKYNDT AGNOSIA

P.15 ROTTERDAM DIALOGUES: THE CURATORS

P.16 ROTTERDAM DIALOGUES: THE ARTISTS

P.19 I COULD LIVE IN AFRICA

P.19 PRIXDEROME.NL 2009

P.21 TWO IN ONE

P.21 LIAM GILLICK OP DE BIËNNALE VAN VENETIË

P.22 BILLY APPLE® A HISTORY OF THE BRAND

P.22 BILLY APPLE® REVEALED/CONCEALED

P.22 IT'S A NEW BRAND WORLD

P.24 MORALITY

P.25 MORALITY ACT 0: WEBPLATFORM

P.25 MORALITY ACT I

P.27 MORALITY ACT II

P.05

P.27 BETWEEN YOU AND I / INTERVENTIE 1

P.29 PUBLIEKSBEREIK

P.31 WDW EDUCATIE

P.36 WDW UITGEVERS

P.38 COMMUNICATIE

P.42 WEB

P.42 VRIENDEN

P.43 BEZOEKERSAANTALLEN

P.44 PERSARTIKELEN

P.47 FINANCIEEL VERSLAG

P.48 EXPLOITATIE ACTIVITEITEN

P.50 REKENING BATEN EN LASTEN

P.52 ORGANISATIE

P.52 ORGANISATIE

P.52 CODE CULTURAL GOVERNANCE

P.52 PATRONS

P.52 PAND WITTE DE WITHSTRAAT 50

P.53 EXTRA CURRICULUM

P.54 WITTE DE WITH DANKT

P.06

INTRODUCTIE

Nicolaus Schafhausen, Directeur

Beeldende kunst

Het politiek-maatschappelijke engagement met de beeldende kunst is de afgelopen jaren complexer geworden. Het kunstdiscours wordt steeds globaler en daardoor abstracter. Onze ervaring met twintig jaar internationale positionering van Witte de With en de daaruit voortvloeiende “vertaling” van de internationale kunst naar de Nederlandse kunstcontext, laat zien dat bezoekers zich sterk identificeren met ons programma wanneer we relevante kwesties aanpakken, zowel in individuele projecten als in thematische series.

Beeldende kunst

Vanaf het beleidsplan 2009–2012 wordt het programma van Witte de With rond een aantal grote, langlopende leidmotieven vormgegeven. *Super–diversity*, *Transmodernity* en *Abstract Society* verwijzen naar ingrijpende maatschappelijke veranderingen in de vroege 21ste eeuw, die in de hedendaagse artistieke praktijk worden gereflecteerd. Deze grote lijnen vertalen zich in concrete thematische interesses, zoals “meerwaarde” in 2008/2009 en “moraliteit” vanaf najaar 2009 (de opening van het nieuwe seizoen) tot najaar 2010. Het denken en programmeren in termen van deze leidmotieven en thema’s geeft richting aan de manier waarop wij – en ons publiek – kunst beoordelen en begrijpen. Door de inclusiviteit en lange looptijd van het programma wordt het mogelijk om meerdere op het leidmotief gebaseerde hypothesen in diverse vormen en op verschillende dragers en locaties te onderzoeken. Gaandeweg ontwikkelt Witte de With een zich steeds verder verdiepende dialoog met publiek, kunstenaars en andere partijen, en ontstaat er een lange termijn betrokkenheid van onze bezoekers en participanten.

Beeldende kunst

Witte de With introduceerde in 2009 een scherp en zichtbaar programma. In zeven internationale tentoonstellingen werd een flexibele benadering in formaat en duur van de presentaties beoogd. Op locatie vonden twee grote producties rond het werk van Liam Gillick plaats: in de zomer van 2009 zijn presentatie in het Duitse paviljoen op de Biënnale van Venetië, en in oktober 2009 de meest recente presentatie van zijn langlopende project *Three perspectives and a short scenario* in het MOCA te Chicago. Een derde tentoonstelling op locatie was *I could live in Africa*, in de Ursula Blickle Foundation (Kraichtal, Duitsland) dat kan worden beschouwd als een eerste uitwerking van het thema *Morality*.

Beeldende kunst

Het tentoonstellingsprogramma van Witte de With stond de eerste weken van 2009 nog in het teken van het in november 2008 geopende retrospectief van de Canadese kunstenaar Ian Wallace, onderdeel van een drieluik dat in samenwerking met Kunstverein für die Rheinlande Westfalen in Düsseldorf en de Kunsthalle Zürich werd ontwikkeld. Eind februari opende de solotentoonstelling van de Belgische kunstenaar Edith Dekyndt, waarin adaptaties van eerdere werken gecombineerd werden met nieuwe producties. In mei opende, in een dubbeltentoonstelling met de Appel in Amsterdam, een

overzicht van de Prix de Rome longlist kandidaten Beeldende Kunst 2009, net als in 2007. In de zomer volgde, in twee delen, de eerste grote Nederlandse overzichtstentoonstelling van Billy Apple, de belangrijkste conceptuele en pop-art kunstenaar van Nieuw Zeeland. Het eerste deel bestond uit een historisch overzicht van Apple’s werk vanaf de jaren ’60. Het tweede deel, dat later opende, betrof nieuw werk, speciaal voor Witte de With gemaakt, waaronder twee billboard projecten in de openbare ruimte. In 2009 was ik voor de tweede maal curator van het Duitse Paviljoen op de Biënnale van Venetië, waarin ik dit keer de kunstenaar Liam Gillick presenteerde; Witte de With verzorgde wederom de technische en organisatorische realisatie van de presentatie.

Op 9 oktober 2009 lanceerde Witte de With de eerste twee “akten” van het veelomvattende project *Morality*; de tentoonstellingen *Act I: Beautiful from Every Point of View* en *Act II: From Love to Legal*, waarmee het tentoonstellingsprogramma 2009 werd afgesloten. *Morality* bestaat uit een geheel van onderling gerelateerde projecten en events met een totale duur van een jaar. In aansluiting op het leidmotief *Super–diversity* worden binnen *Morality* actuele morele en ethische kwesties gerelateerd aan de (hedendaagse) kunst. *Morality* omvat naast verschillende tentoonstellingen (in Witte de With en elders) het project *Between You and I* op de gevel van Witte de With (i.s.m. SKOR), waarmee door AES+F een aanvang werd gemaakt in 2009. *Morality* manifesteert zich wereldwijd *online* met een interactief en innovatief webplatform dat een spilfunctie vervult in het gehele project. In 2010 volgen een filmprogramma, een performance-festival, een symposium en een publicatie. Deze publicatie, die als laatste acte wordt geproduceerd, vormt naast een theoretiserend document ook een moment voor reflectie en synthese. Bij de tentoonstellingen wordt een rijk randprogramma aangeboden dat verschillende publieksgroepen bij Witte de With betreft en tot doel heeft verdieping en verbreding te bieden. Dit randprogramma bestaat uit verschillende vormen, inspelend op de verschillende interessegebieden en kennisniveaus van het publiek. Voorbeelden van deze activiteiten zijn *artist’s talks* en interviews tijdens de openingen, performances of speciale bijdragen door participerende kunstenaars, filmprogramma’s, boekpresentaties met of over de deelnemende kunstenaars, gerelateerd aan het tentoonstellingsprogramma.

Met ons theorieprogramma, waarmee wij ook in 2009 invulling gaven aan onze laboratoriumfunctie, plaatste Witte de With zich als belangrijke speler in het hedendaagse internationale kunstdiscours. Onze positie als centrum voor hedendaagse kunst maakt een specifieke theoretische benadering mogelijk die een belangrijke aanvulling biedt op de academische praktijk. Zo kan een brug geslagen worden tussen de theorie en de praktijk van de hedendaagse kunst,

P.07

Beeldende kunst

tussen intellectuele en gevoelsmatige benaderingen, en tussen theoretische en visuele benaderingen. Hierbinnen past *Rotterdam Dialogues*, dat in 2008 startte met het symposium *The Critics*, en in 2009 met *The Curators* en *The Artists* vervolgd werd. Met deze symposiareeks creëerde Witte de With midden in Rotterdam een krachtig en drukbezocht internationaal platform voor uitwisseling en debat, uitgaande van de praktijk van de drie hoofdrolspelers in de hedendaagse kunstwereld. Bij de symposia werd een parallel programma ontwikkeld met speciale events, masterclasses en workshops die aansloten op het educatieprogramma van Witte de With. Dit alles zal worden samengevat en gereflecteerd in de *Rotterdam Dialogues* publicatie, die in het voorjaar van 2010 wordt gepubliceerd. Witte de With continueerde tot de zomer van 2009 ook haar verdiepende lezingenreeks *Cornerstones*, die in 2010 in een co-productie met University Press Amsterdam met een gelijknamige publicatie wordt afgerond.

Beeldende kunst

Naast haar tentoonstellingen- en theorieprogramma, ontwikkelde Witte de With in 2009 een aantal interessante, andersoortige producties. In mei organiseerde Witte de With samen met de Appel in Amsterdam en veilinghuis Christie’s de benefietveiling *Two in One*. Daarin werden kunstwerken aangeboden van kunstenaars die de afgelopen twee decennia aan ons centrum verbonden zijn geweest, zij hadden het werk ter beschikking gesteld. In navolging van onder andere het prominente Whitechapel in Londen en de Frankfurter Kunstverein (waar ik tot en met 2005 directeur was) haalde Witte de With zo – ook vooruitlopend op het 20 jarige jubileum in 2010 - de banden met haar kunstenaars aan en vergrootte tegelijkertijd haar zichtbaarheid en naamsbekendheid. De opbrengsten waren bedoeld om niet-gedekte programmaonderdelen te financieren, maar ook om in 2010 een mooie jubileumuitgave van 20 jaar Witte de With mogelijk te maken.

Beeldende kunst

De uitgeverij van Witte de With bracht een keur aan interessante titels uit, die wereldwijd in boekhandels en kunstinstellingen te koop zijn. Het eerste boek dat in 2009 verscheen was een hulde aan de stad Rotterdam: het resultaat van een samenwerking tussen Witte de With en de Rotterdamse fotograaf Otto Snoek. Verder verschenen in 2009 twee exemplaren in de *Source Book* serie: van Sung Hwan Kim en van Billy Apple. Sinds 2006 biedt *Source Book* contextuele informatie bij de praktijk van de kunstenaar. Monografische publicaties vormen een kans om belangrijke allianties met andere instellingen aan te gaan. In 2009 werkten wij samen met Mambo in Bologna en Museum für Moderne Kunst Frankfurt aan de monografie *Beijing* van Sarah Morris, over het gelijknamige filmproject dat onderdeel uitmaakte van *Morality Act I: Beautiful from Every Point of View*. Ook werd samen met Kunstwerke Berlin en Kunst-

Beeldende kunst

halle Zürich een monografie over het werk van Annette Kelm gemaakt. Met Kunsthalle Zürich, Kunstverein München en MOCA Chicago werd samengewerkt aan *Meaning Liam Gillick*, in co-publicatie met MIT Press. De deelnemers aan het Junior Editorial Team brachten onder leiding van educatie curator Belinda Hak het boek *JET* uit.

Ook op het gebied van educatie was Witte de With in 2009 weer ambitieus en springlevend. Educatie heeft al lang een spilfunctie in het programma van Witte de With en raakt ook als leverancier van inhoud gaandeweg meer verweven met het presentatieprogramma. In 2009 vertaalde deze positie zich bijvoorbeeld in het nieuw ontwikkelde *Morality* webplatform en in een reeks masterclasses en workshops die bij de *Rotterdam Dialogues* symposia werden georganiseerd. Witte de With concentreert zich in haar educatieprogramma met name op jongeren, adolescenten en young professionals en biedt hen een platform om hedendaagse beeldende kunst van dichtbij te ervaren, om kennis te verwerven en ideeën en meningen te delen – met ons, onderling en naar buiten met anderen. Witte de With educatie reikt tot ver buiten het Rotterdamse, zo getuigt het nationale en internationale succes van het eerder genoemde boek *JET*. Samen met onze drukbezochte website en wereldwijd verspreide publicaties, draagt educatie bij aan talrijke nationale en internationale debatten – binnen scholen en universiteiten, maar ook daarbuiten.

Sinds herfst 2009 bouwt Witte de With gestaag aan een (inter)nationale fangroep via Facebook; al binnen een paar maanden waren er 3000 fans, waarvan 67% tussen 25 en 45 jaar oud is. De grootste groepen fans bevonden zich in Nederland, Duitsland en de USA. Gekoppeld aan het webplatform ontstond een interactieve *online community*, die de komende jaren alleen maar verder uit zal groeien.

Ten opzichte van het jaarplan 2009 moesten een aantal ambities worden bijgesteld, zonder overigens inhoudelijk aan scherpte en diepgang te verliezen. Helaas kon er geen tweede educatiemedewerker aangesteld worden, waardoor met name de laboratoriumfunctie van educatie (innovaties en internationale projecten) niet verder doorontwikkeld kon worden. Het gewenste *fellow residency* programma kon niet worden uitgevoerd en ook de extra investeringen in communicatie, nodig voor de overdracht naar het bredere publiek, bleven achterwegen. Een aantal in 2009 geplande publicaties werden, om iets meer rust in de organisatie van de productie door te voeren en de financiële belasting te spreiden, doorgeschoven naar 2010.

Vanzelfsprekend zocht Witte de With ook in 2009 actief naar mogelijkheden voor extra publieke, private en/of corporate financiële ondersteuning. Het veelbelovende *patrons* pro-

P.08

gramma was in 2009 nog niet geheel effectief, vermoedelijk deels door de gevolgen van de kredietcrisis en deels omdat er te weinig uren aan deze taak konden worden toegewezen. De gewenste en aangekondigde fondsenwerver is recentelijk, in januari 2010 aangesteld, met name om het *patrons* programma verder te ontwikkelen.

Naast de structurele middelen die wij ontvingen van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de Gemeente Rotterdam, konden wij ook in 2009 voor een groot aantal projecten rekenen op de genereuze ondersteuning van een keur aan publieke en private fondsen, te weten: Maison Descartes, Prins Bernhard Cultuurfonds, Rotterdam Festivals, Creative New Zealand, SKOR, Cyprus, SNS REAAL Fonds, VSBfonds, de Mondriaan Stichting, en de Danish Arts Council.

Binnen de organisatie waren er in 2009 een aantal veranderingen en wisselingen van de wacht. Er werd een begin gemaakt met een formalisering van het P&O beleid, waarvoor Ariadne Urlus verantwoordelijk werd. Per 1 april kwam curator Juan A. Gaitán (Vancouver, Canada) in dienst. Gaitán's aanstelling kan gezien worden als een pragmatische invulling van het nog niet geëffectueerde *fellow residency* programma, waarmee het team werd versterkt met inzichten van buiten Europa. Per 1 maart volgde Anne-Claire Schmitz Katayoun Arian op als communicatiemedewerker. Nathalie Hartjes werd gedetacheerd als projectcoördinator van het Comité van Roosendaal.

In dit jaarverslag treft u naast een inhoudelijk verslag ook een financieel overzicht en andere gekwantificeerde gegevens, zoals publieksaantallen. In 2009 streefden wij naar een krachtige uitwerking van het richtinggevende beleidsplan 2009-2012. Wij zijn hierin geslaagd en zien terug op een jaar vol spraakmakende projecten en intensieve contacten met een publiek dat uit lokale, nationale en internationale bezoekers én deelnemers bestaat. Witte de With is trots op deze positie en wisselwerking: wij zijn zowel een ambassadeur van Rotterdam, als vice versa.

Nicolaus Schafhausen
Directeur, Witte de With

P.09

JAARAGENDA 2009

Ian Wallace: A Literature of Images
Tentoonstelling
8 nov 2008 – 8 feb 2009

The Sixties, Seventies, Eighties, Nineties and 'Now-ties'
Lezingenprogramma
4 – 8 feb

Cornerstones: An Instance of Video-sociality, Ina Blom over Lynda Benglis
29 jan

Sebastiaan Straatsma Shared Space II
Project
6 feb 2009 – feb 2010
Witte de With / TENT.

Cornerstones: From Choreographer to Cinematographer, Chantal Pontbriand over Yvonne Rainer
26 feb

City Safari met fotograaf Otto Snoek
Event
28 feb

Edith Dekyndt Agnosia
Tentoonstelling
28 feb – 26 april

Artist's Talk Edith Dekyndt en Denis Gielen
27 feb

Rotterdam Dialogues: The Curators
Symposium
5 – 7 mrt

Events: Workshop Raimundas Malaskauskas
4-7 mrt

Masterclass Jan Hoet
8 mrt
Museumnacht
7 mrt

I could live in Africa
Tentoonstelling
15 mrt – 19 apr 2009
Ursula Blickle Foundation, Kraichtal, Duitsland

Cornerstones: Acconci and the Senses, Anne Wagner over Vito Acconci
19 mrt

Rotterdam Dialogues: The Artists
Symposium
16 – 18 apr

Events: Workshop Judy Radul
15-18 apr
Masterclass Ulrike Ottinger
19 apr
Club Attent @ Witte de With
18 apr

Cornerstones: Between Realism and Abstraction, Helmut Friedel over Gerhard Richter
23 apr

PRIXDEROME.NL 2009
Tentoonstelling
9 mei – 14 jun
Witte de With en Westergasfabriek, Amsterdam (off site location de Appel)

Two in One
Veiling hedendaagse kunst
20 mei
Kijkdagen Christie's
16 – 20 mei
Christie's Amsterdam

Cornerstones: Montage in the Turbine Hall, Doris Salcedo's Political Aesthetics, Mieke Bal over Doris Salcedo
28 mei

Billy Apple@ A History of the Brand
Tentoonstelling
30 mei – 13 sep

Liam Gillick in het Duitse Paviljoen van de Biënnale van Venetië
Tentoonstelling
7 jun – 22 nov

Events: Lezingen Liam Gillick
Hamburger Bahnhof, Berlijn
12 feb
Muhka, Antwerpen
14 feb

Billy Apple@ Revealed/Concealed
Tentoonstelling
26 jun –13 sept

Events: Rondleiding door Christina Barton en Wystan Curnow
Artist's Talk: Billy Apple@ en David Elliott
25 jun

Billy Apple@ werk in de openbare ruimte
26 jun –13 sep
Hoek Weena Kruisplein; Hoek Schiedamse Vest Schilderstraat, Rotterdam

It's a new brand world
Project
1 jun – sep

Event: The Exciting Museum
Festival De Wereld van Witte de With
11 – 13 sep

Morality Act 0
Webplatform
10 okt 2009 – okt 2010

Morality Act I: Beautiful from Every Point of View
Tentoonstelling
10 okt 2009 – 10 jan 2010

Event: The Triumph of Death and King Midas
Performance door Spartacus Chetwynd
9 okt

Morality Act II: From Love to Legal
Tentoonstelling
10 okt 2009 – 7 feb 2010

Between You and I
Interventie 1: The Feast of Trimalchio, AES+F
Façade Witte de With
10 okt 2009 – 14 feb 2010

Liam Gillick: Three perspectives and a short scenario
Tentoonstelling
10 okt 2009 – 10 jan 2010
MOCA Chicago

P.11

PROJECTEN

P.12

IAN WALLACE: A LITERATURE OF IMAGES

Tentoonstelling

7 nov 2008 – 8 feb 2009

Lezingenprogramma

4 – 8 feb 2009

Lezingenprogramma

De eerste weken van 2009 stonden nog in het teken van de in november 2008 geopende grote retrospectieve tentoonstelling van de Canadese kunstenaar Ian Wallace, onderdeel van een parallel drieluik dat in samenwerking met Kunstverein für die Rheinlande Westfalen, Düsseldorf en Kunsthalle Zürich werd ontwikkeld. Elk van de drie instellingen presenteerde een unieke tentoonstelling rondom een selectie van sleutelwerken. Ian Wallace is een centrale figuur in de conceptuele kunstscene van Vancouver die onder de noemer ‘photoconceptualism’ in de vroege jaren zeventig wereldwijd bekendheid kreeg. De sleutelrol die Ian Wallace binnen deze ontwikkeling speelt wordt bepaald door zijn beeldend werk maar ook door zijn achtergrond als veelzijdig schrijver en bovenal docent.

The Sixties, Seventies, Eighties, Nineties & ´Now–ties´
Lezingenprogramma
4 – 8 feb 2009

Parallel aan Art Rotterdam 2009 vonden vijf presentaties plaats onder de titel *The Sixties, Seventies, Eighties, Nineties & ´Now–ties´*. Sprekers schetsten een sociaal–economische en politieke context waarbinnen het werk van Ian Wallace betekenis kreeg. Het programma kwam tot stand in samenwerking met Studium Generale van de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Met: Maarten van Rossem, historicus; Lex Heerma van Voss, onderzoeker aan het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis Amsterdam; Maaïke Meijer, hoogleraar aan het Centrum voor Gender en Diversiteit van de Universiteit van Maastricht; Markus Müller, freelance curator en schrijver; en Ian Wallace zelf.

Kunstenaar Ian Wallace (1943, Shoreham, Engeland)

Samengesteld door Renske Janssen en Nicolaus Schafhausen (Witte de With), Vanessa Joan Müller (Kunstverein für die Rheinlande und Westfalen) en Beatrix Ruf (Kunsthalle Zürich)

Tentoonstellingspartners Kunstverein für die Rheinlande und Westfalen, Düsseldorf, 19 okt 2008 – 11 jan 2009
Kunsthalle Zürich, 15 nov 2008 – 11 jan 2009

Ondersteund door Canada Council for the Arts, Foreign Affairs and International Trade Canada, Hauser & Wirth, Londen, Catriona Jeffries Gallery, Vancouver, Yvon Lambert, New York/Parijs/Londen, Galerie Greta Meert, Brussel, SNS Reaal fonds, Utrecht, Stichting Bevordering van Volkskracht, Rotterdam

CORNERSTONES

Lezingenserie

diverse data jan – mei 2009

Lezingenprogramma

Lezingenprogramma

Lezingenprogramma

Lezingenprogramma

Tot en met de zomer van 2009 vervolgde Witte de With de in 2008 gestarte lezingenserie *Cornerstones*. In deze reeks presenteerden vooraanstaande kunsthistorici uit binnen- en buitenland, in een maandelijks ritme, steeds de artistieke praktijk van één kunstenaar, wiens werk van grote invloed was en is op volgende generaties kunstenaars. Persoonlijke fascinaties werden in een bredere context geplaatst, al dan niet aan de hand van anekdotes en kleine geschiedenissen. De meeste sprekers stonden gedurende hun loopbaan in nauw contact met de betreffende kunstenaar en konden daardoor een unieke aanvulling geven op de kunstgeschiedenis.

In 2009 werden achtereenvolgens geprogrammeerd: 29 jan, *An Instance of Videosociality*, Ina Blom over Lynda Benglis; 26 feb, *From Choreographer to Cinematographer*, Chantal Pontbriand over Yvonne Rainer; 19 mrt, *Acconci and the Senses*, Anne Wagner over Vito Acconci; 23 apr, *Between Realism and Abstraction*, Helmut Friedel over Gerhard Richter; 28 mei, *Montage in the Turbine Hall*, Doris Salcedo’s *Political Aesthetics*, Mieke Bal over Doris Salcedo.

Alle lezingen werden tevens aangeboden in de vorm van een mp3 bestand via de Witte de With website.

Samengesteld door Renske Janssen en Nicolaus Schafhausen.

Publicatie [in 2010] in het voorjaar van 2010 verschijnt de gelijknamige publicatie in een co–productie met de University Press, Amsterdam, waarin alle lezingen gepubliceerd worden.

P.13

SHARED SPACE II SEBASTIAAN STRAATSMA

Presentatie

6 feb – 31 dec

Witte de With / TENT. 1ste verdieping

Lezingenprogramma

Lezingenprogramma

Witte de With en TENT. presenteerden gezamenlijk *Shared Space II*, een ruimtelijk ontwerp door de vormgever Sebastiaan Straatsma. *Shared Space* is een meerjarig samenwerkingsproject tussen Witte de With en TENT. waarin ontwerpers uit Rotterdam worden uitgenodigd om een concept te ontwikkelen voor de gezamenlijke ruimte op de eerste verdieping. Deze ruimte wordt zowel door de medewerkers als bezoekers gebruikt. In 2008 bestond *Shared Space* uit een buitenmaats grote loungebank en een buitenspiegel van Bertjan Pot en een knalblauw wandmeubel met plantenbak en papierversnipperaar van Frank Bruggeman. In het ontwerp van Sebastiaan Straatsma voor 2009 stonden zeven vintage stoelen centraal. Hij ontwierp een eigentijdse versie van de bamboe hangstoel uit de jaren zeventig. Stoelen en wanden zijn zeeblauw geschilderd; de fysieke ervaring van het schommelen werd hiermee visueel versterkt. Sebastiaan Straatsma studeerde in 1999 af aan de Design Academy in Eindhoven en begon onder eigen naam een ontwerpstudio. Straatsma maakt in zijn ontwerpen gebruik van emotionele ervaringen en ontwricht de verhouding tussen vorm en functie. In de ontwerpen van Straatsma zijn schoonheid, esthetiek en de affectieve verhouding tot het object a priori waarden om de werken te ervaren. Zie ook www.sebastiaanstraatsma.com.

Kunstenaar: Sebastiaan Straatsma (Dokkum, 1972)

Samengesteld door: Nicolaus Schafhausen en Mariette Dölle (TENT.)

EDITH DEKYNDT: AGNOSIA

Tentoonstelling

27 feb – 19 apr

Artist’s talk opening 27 feb: Edith Dekyndt geïnterviewd door Denis Gielen, curator Grand Hornu, Brussel

Lezingenprogramma

Lezingenprogramma

Vanaf eind februari presenteerde Witte de With een solo–tentoonstelling van de Belgische kunstenaar Edith Dekyndt, waarin adaptaties van eerdere werken gecombineerd werden met nieuwe producties. Edith Dekyndt heeft in de afgelopen twee decennia een oeuvre opgebouwd bestaande uit een groot aantal video–werken, diaprojecties, sculpturen en geluidswerken, die allen gekarakteriseerd worden door een minimale maar ook speelse esthetiek. Haar videowerken bieden een sterk tegenwicht aan de methodische exploraties van experimentele video. Spelend met de beperkingen van opname–technologie, toont zij schijnbaar eenvoudige, levensechte beelden die, in Dekyndts eigen woorden, “noch spectaculair noch lichtverteerbaar zijn.” Bij Witte de With waren in totaal twaalf installaties te zien waaronder video’s, beeld–houw– en geluidswerken, maar ook diaprojecties en een reeks foto’s.

Kunstenaar Edith Dekyndt (1960, Ieper, België)

Samengesteld door Juan A. Gaitán en Nicolaus Schafhausen

Publicatie: *Source Book #8* [in 2010]

AS COOL AND REDUCTIVE
AS HER WORK MIGHT AP-
PEAR, IT BELIES A FASCI-
NATION FOR THE ILLUSORY
QUALITIES OF LIGHT, ITS
CAPACITY TO BUILD PER-
CEPTUAL AND EXPERIEN-
TIAL STRUCTURES (...)
AND ULTIMATELY A DRY
HUMOUR AND A SENSE OF
WONDERMENT THAT UN-
DERCUT THE AESTHETIC
AUSTERITY.

P.15

ROTTERDAM DIALOGUES: THE CURATORS

Symposium
5-6-7 maart
Workshop & Masterclass

Events:
Workshop Raimundas Malaskauskas
4-7 mrt
Masterclass Jan Hoet
8 mrt
Museumnacht
7 mrt

Witte de With presenteerde in de loop van zes maanden (vanaf oktober 2008) onder de gemeenschappelijke titel *Rotterdam Dialogues (Critics, Curators, Artists)* een reeks van drie symposia: Met deze reeks creëerde Witte de With een levendig platform voor uitwisseling en debat, gericht op de praktijk van drie hoofdrolspelers in de hedendaagse kunstwereld. Elk van de drie symposia bestond uit een groot aantal verschillende gespreksformats en onderdelen: lezingen, panels, dialogen en interviews. Volgend op de eerste editie van de reeks, *The Critics* in oktober 2008, verschoof in 2009 de focus naar *Curators* (5-6-7 maart 2009) en *Artists* (16-17-18 april 2009). Witte de With legde met deze serie een sterke nadruk op de unieke posities van individuele kunstenaars, curatoren en critici. In samenwerking met participanten uit de internationale, nationale en lokale kunst en cultuurwereld werden een aantal posities en thema's centraal gesteld die van groot belang zijn voor het internationale hedendaagse kunstdiscours en die middels dit programma aan het Nederlandse publiek werden gepresenteerd. Naast de symposia vond een parallel programma plaats van speciale events, masterclasses en workshops.

De praktijk en positie van de curator is een veel besproken onderwerp in de kunstwereld, die grotendeels onzichtbaar is voor het bredere publiek. Met de gevarieerde selectie van sprekers boden wij een groot aantal verschillende praktijken en problematiseerden de veelal hybride rol van 'de curator'. Deze genodigden vertegenwoordigden uiteenlopende posities, zoals de freelancer, de kunstenaar/curator, curatorcollectieven, institutionele curators, de curator van grote internationale biennales en de regionaal opererende curator.

Sprekers van The Curators: Jamila Adeli, Bart De Baere, Carolyn Christov-Bakargiev, Pablo León De La Barra, Ute Meta Bauer, Lorenzo Benedetti, Iwona Blazwick, Nicolas Bourriaud, Sabine Breitwieser, Adam Budak, Ann Demeester, Barnaby Drabble, Mai Abu Eldahab, Zoran Eric, Juan Gaitan, Hou Hanru, Jan Hoet, Jens Hoffmann, Manray Hsu, Renske Janssen, Stefan Kalmár, Xenia Kalpaktoglou, Emmanuel Lambion, Enrico Lunghi, Raimundas Malasauskas, Gerardo Mosquera, Hans Ulrich Obrist, Sophie von Olfers, Paul O'Neill, Livia Páldi, Philippe Pirotte, PiST, Irit Rogoff, Beatrix Ruf, The Salford Restoration Office, Brigitte van der Sande, Kitty Scott, Seth Siegelaub, Saskia van Stein, Adam Szymczyk, Andrea Viliani, Rein Wolfs, en What, how & for whom
Samengesteld door Nicolaus Schafhausen, Zoë Gray en Ariadne Urlus.
Met de assistentie van Miriam Kathrein
Publicatie *Rotterdam Dialogues: Critics, Curators, Artists* (in 2010)
Ondersteund door de Mondriaan Stichting, VSBfonds en SNS REAAL Fonds.
De Groene Amsterdammer was mediapartner voor *The Curators*

P.16

ROTTERDAM DIALOGUES: THE ARTISTS

Symposium
16 – 18 apr
Workshop & Masterclass

Events:

Workshop Judy Radul

15–18 apr

Masterclass Ulrike Ottinger

19 apr

Club Attent @ Witte de With

18 apr

Volgend op *The Critics* in oktober 2008, en *The Curators* in maart 2009, waren op 16, 17 en 18 april de kunstenaars aan de beurt in het derde en laatste deel van het drieluik *Rotterdam Dialogues*.

Wat betekent het om kunstenaar te zijn? Vaak is slechts het resultaat van de artistieke praktijk zichtbaar en niet het proces dat er aan vooraf gaat of de condities en conventies die er aan ten grondslag liggen – modes, politieke en maatschappelijke krachten, de markt en individuele en persoonlijke drijfveren. Met dit symposium maakten wij deze normaliter verborgen lagen en invloedsferen zichtbaar. Met de selectie van sprekers streefden wij naar een brede vertegenwoordiging van kunstenaars. De gasten representeerden verschillende generaties, diverse disciplines en rollen – kunstenaar/ curator/ criticus/ docent – en stonden voor een gevarieerd geheel aan artistieke posities in de internationale kunstwereld.

Op elk van de drie dagen stond een overkoepelend thema centraal dat verder werd uitgewerkt in meer specifieke en soms provocerende vragen:

Donderdag – *Expectations*, keek niet alleen naar de persoonlijke verwachtingen van individuele kunstenaars, maar ook naar die van het publiek en andere actoren betrokken bij de artistieke praktijk.

Vrijdag – *Positions*, legde de nadruk op artistieke keuzen en de (vaak onbewust) toegepaste strategieën die betrekking hebben op het professionele netwerk en het opbouwen van een reputatie.

Zaterdag – *Contexts*, onderzocht de condities en ideeën die ten grondslag liggen aan en invloed uitoefenen op een individueel oeuvre en de toegepaste artistieke strategieën als ook de verhouding tot het steeds meer globale kader van de kunstproductie, receptie en distributie.

Sprekers van The Artists AES+F, Danaï Anesiadou, Alex Bag, Yael Bartana, Bik van der Pol, Guillaume Bijl, Pierre Bismuth, Mark Boulos, Petr Bystrov, Jota Castro, Spartacus Chetwynd, Jan De Cock, Plamen Dejanoff, Simon Denny, Doug Fishbone, Rainer Ganahl, Kendell Geers, Thierry Geoffroy, Piero Golia, Nicoline van Harskamp, Jeanne van Heeswijk, Carsten Höller, Richard Hutten, Runa Islam, Luis Jacob, Henrik Plenge Jakobsen, Gabriel Kuri, Matthieu Laurette, Tim Lee, Gabriel Lester, Oswaldo Macia, Josephine Meckseper, Sarah Morris, Deimantas Narkevicius, Olaf Nicolai, Wendelien van Oldenborgh, Ulrike Ottinger, Judy Radul, Lili Reynaud Dewar, Jimmy Robert, Willem de Rooij, Martha Rosler, Nedko Solakov, Superflex, An Te Liu, Piotr Uklanski, Anton Vidokle, Barbara Visser, Jeff Wall, Klaus Weber, Jordan Wolfson

Samengesteld door Miriam Kathrein, Nicolaus Schafhausen en Ariadne Urlus.
Met assistentie van Tanja Elstgeest
Publicatie *Rotterdam Dialogues: Critics, Curators, Artists* [in 2010]
Ondersteund door: de Mondriaan Stichting, VSBfonds en SNS REAAL Fonds.
De Groene Amsterdammer is mediapartner voor *The Artists*

‘IT IS CRITICAL FOR
EVERYONE, AUDIENCE,
CURATORS, ARTISTS AND
WRITERS TO ENGAGE IN
AN ENVIRONMENT WHERE
WE CAN RECEIVE AND
OFFER EACH OTHER
MEANINGFUL FEEDBACK.’

JUDITH VAN INGEN, SPECIALIST HEDENDAAGSE KUNST BIJ CHRISTIE'S: 'ALLEEN AL DE KIJKDAGEN WORDEN EEN HAPPENING. 'WE PRESENTEREN DE KUNST VAN DE TOEKOMST.'

P.19

I COULD LIVE IN AFRICA

Tentoonstelling

15 mrt – 19 apr 2009

Urula Blicke Foundation, Kraichtal, Duitsland

De tentoonstelling *I could live in Africa* onderzocht de relatie tussen hedendaagse kunst en de punkbeweging van de late zeventiger en tachtiger jaren in Polen. De titel is afgeleid van een documentaire uit 1983 over de Poolse punkband Izrael van de Nederlands filmmaker Jacques de Koning. Naast deze film van Jacques de Koning werden documentaires en werken gepresenteerd van onder anderen Miroslaw Balka, Jozef Robakowski, Darek Skubiel, en Michal Tarkowski. De tentoonstelling in de Ursula Blicke Foundation (Kraichtal, Duitsland) werd door Nicolaus Schafhausen geïnitieerd en door Lukasz Ronduda en Michal Wolinski gecureerd.

Deze tentoonstelling vormde een prelude op de *Morality* tentoonstellingsreeks. In februari 2010 wordt deze verkennende tentoonstelling in het gelijknamige *Act IV: I could live in Africa* verder uitgewerkt en gepresenteerd in Witte de With, weer in samenwerking met Michal Wolinski.

Kunstenars Jacques de Koning, Miroslaw Balka, Jozef Robakowski, Darek Skubiel en Michal Tarkowski

Samengesteld door Nicolaus Schafhausen, gecureerd door Lukasz Ronduda en Michal Wolinski

Ondersteund door Ursula Blicke Foundation, Kraichtal, Duitsland

PRIX DE ROME 2009

Tentoonstelling

9 mei – 14 jun

WDW Educatie: Cultuurtraject Kunst van Nu

Witte de With en de Appel presenteerden in 2009, net als in 2007, de dubbeltentoonstelling PRIXDEROME.NL met de 10 kandidaten van deze oudste en meest prestigieuze Nederlandse staatsprijs voor hedendaagse kunstenaars. Witte de With toonde een overzicht van vijf van de Prix de Rome longlist kandidaten Beeldende Kunst 2009, waaronder ook werken van de latere winnaar Noline van Harskamp. In Witte de With was werk te zien van: Rossella Biscotti, Noline van Harskamp, Rob Hornstra, Jasmijn Visser en Helmut Smits. De Appel toonde werken van: Maze de Boer, Heidi Linck, Ólafur Ólafsson i.c.w. Libia Castro, Marc Oosting en Sara Rajaei.

Tegelijkertijd met de tentoonstelling in Witte de With en de Appel was er in de Kunsthof Rotterdam de overzichtstentoonstelling *100 jaar Prix de Rome*. In samenwerking met de Kunsthof werden gezamenlijke rondleidingen aangeboden.

Tijdens de tentoonstelling *Prix de Rome* vond het Cultuurtraject Kunst van Nu plaats, een samenwerking tussen Witte de With Educatie en de SKVR. Ongeveer 200 jongeren uit het eerste en tweede leerjaar van het voorgezet onderwijs brachten actief drie uur door bij Witte de With.

Kunstenars Rossella Biscotti, Noline van Harskamp, Rob Hornstra, Jasmijn Visser en Helmut Smits (Witte de With); Maze de Boer, Heidi Linck, Ólafur Ólafsson & Libia Castro, Marc Oosting en Sara Rajaei (Westergasfabriek)
Samengesteld door Juan A. Gaitán en Sarah Farrar (de Appel)
Ondersteund door SNS Reaal Fonds, KPN, MAB Development en INBO
AVRO Kunst, NAI Publishers en Kunstbeeld zijn mediapartners, de Westergasfabriek is locatiepartner. De PRIXDEROME.NL 2009 wordt mede mogelijk gemaakt door het Ministerie van OCW

‘(BILLY) APPLE LAAT NIET ALLEEN ZIEN DAT KUNST ONLOSMAKELIJK IS VERBONDEN MET MENSEN, MAAR OOK DAT KUNST EEN LEVEND ORGANISME IS, DAT AL NAAR GELANG DE OMSTANDIGHEDEN GROEIT EN ZICH ONTWIKKELT.’

P.21

WITTE DE WITH & DE APPEL: TWO IN ONE

Veiling hedendaagse kunst Christie’s Amsterdam
20 mei
Kijkdagen Christies 16 – 20 mei

In mei organiseerde Witte de With samen met de Appel, en veilinghuis Christie’s een benefietveiling van hedendaagse kunst, met ter beschikking gesteld werk van kunstenaars die de afgelopen twee decennia aan ons centrum verbonden zijn geweest. In navolging van onder andere het prominente Whitechapel in Londen, wilde Witte de With, ook vooruitlopend op het 20 jarig jubileum in 2010, de banden met haar kunstenaars aanhalen en haar zichtbaarheid en naamsbekendheid vergroten. De opbrengsten werden gebruikt om ongedekte programmaonderdelen te kunnen financieren, maar ook om in 2010 een mooie jubileumuitgave mogelijk maken. Voorafgaande aan de veiling werden de te veilen werken kort gepresenteerd bij Christie’s en er werd een veilingcatalogus uitgegeven.

Kunstenaars die Witte de With inbracht Lara Almarcegui, Stephan Balkenhol, Thomas Bayrle, Charif Benhelima, Michael Beutler, Marc Bijl, Bik van der Pol, Pierre Bismuth, Henning Bohl, Tobias Buche, De Rijke/De Rooij, Edith Dekyndt, Stan Douglas, Gardar Eide Einarsson, Elmgreen/Dragset, Marius Engh, Jan Fabre, Geoffrey Farmer, Iain Forsyth & Jane Pollard, Michel François, Peter Friedl, Meschac Gaba, Isa Genzken, Jef Geys, Liam Gillick, David Goldblatt, Tue Greenfort, Sascha Hahn, Jeanne van Heeswijk, Pieter Hugo, William Hunt, Runa Islam, Henrik Plenge Jakobsen, Annette Kelm, Terence Koh, Joseph Kosuth, Erik van Lieshout, Joep van Lieshout, David Lieske, An Te Liu, Ken Lum, Gareth Moore, Damian Moppett, Sarah Morris, Carsten Nicolai, Honoré d’O, Willem Oorebeek, Ulrike Ottinger, Vanessa Jane Phaff, Hannah Rickards, Martha Rosler, Julião Sarmiento, Markus Schinwald, Efrat Shvily, Sean Snyder, Matt Stokes, Jennifer Tee, Kostis Velonis, Francesco Vezzoli, Barbara Visser, Silke Wagner, Richard T. Walker, Ian Wallace, Lawrence Weiner, Tobias Zielony
Samengesteld door Renske Janssen en Nicolaus Schafhausen voor Witte de With, Judith van Ingen voor Christie’s, Ann Demeester voor de Appel
Publicatie veilingcatalogus Christie’s

BIËNNALE VAN VENETIË 2009: DUITSE PAVILJOEN

Liam Gillick: The future always acts differently
Tentoonstelling
7 jun – 22 nov
Events: Lezingen Liam Gillick in Hamburger Bahnhof, Berlin, 12 feb; Muhka, Antwerpen, 14 feb

Tijdens de 53ste Biënnale van Venetië in 2009 presenteerde Duitsland Liam Gillick in het Duitse Paviljoen. Witte de Withs directeur Nicolaus Schafhausen vervulde voor de tweede maal de functie van curator, Witte de With was wederom verantwoordelijk voor de technische uitvoering. Liam Gillick en Nicolaus Schafhausen zijn sinds het eind van de jaren ’80 met elkaar in een voortdurende dialoog. Voorafgaand aan de Biënnale van Venetië, tussen november 2008 en mei 2009, werkten kunstenaar en curator samen aan een aantal publieke events in Duitsland, Europa en de Verenigde Staten. In 2008 toonde Gillick zijn interpretatie van een groot-schalig retrospectief in Witte de With, *Three perspectives and a short scenario* (19 jan – 24 mrt 2008). Na in 2008 steeds verschillende samenstellingen in Rotterdam, Kunsthalle Zürich en Kunstverein München te hebben getoond vond van okt 2009 tot jan 2010 een meer traditionele en afsluitende museale presentatie plaats in het Museum of Contemporary Art (Chicago).

Op 12 februari 2009 gaf Liam Gillick een lezing in het Hamburger Bahnhof, Berlin, en op 14 februari in het Muhka, Antwerpen, in het kader van zijn tentoonstelling in het Duitse Paviljoen. Hij sprak over het discursieve model voor de kunstpraktijk dat hij de afgelopen twee decennia heeft ontwikkeld.

Kunstenaar Liam Gillick (Aylesbury, UK, 1964)
Samengesteld door Nicolaus Schafhausen
Publicatie in coproductie met de tentoonstellingspartners publiceerde Witte de With een monografie over Liam Gillick, getiteld *Meaning Liam Gillick*
Ondersteund door Henry Moore Foundation, Londen, International Film Festival Rotterdam.
Met speciale dank aan Casey Kaplan, New York, Esther Schipper, Berlin, Air de Paris, Parijs, Corvi Mora, Londen, Micheline Szwaiger, Antwerpen, Eva Presenhuber, Zürich, Meyer Kainer, Wenen.
Mediapartners Volume magazine, Spike.

P.22

BILLY APPLE® A HISTORY OF THE BRAND REVEALED/CONCEALED

Tentoonstelling

28 mei – 27 sep

26 jun – 27 sep

Werk in de openbare ruimte: 26 jun – 13 sep 2009

Events: Rondleiding door de tentoonstelling door Christina Barton (Directeur van de Adam Art Gallery, Wellington, NZ) en Wylan Curnow (Professor, Universiteit van Auckland, NZ) Artist's Talk: Billy Apple® in gesprek met David Elliott (Artistieke directeur 17de Sydney Biënnale)

25 jun: Programma Wereld van Witte de With:

The Exciting Museum

11 - 13 sept: Souce Book #7 Billy Apple®

Witte de With stelde in twee delen een grote overzichtstentoonstelling samen van Billy Apple (1935, Auckland, NZ) de meest bekende en invloedrijke conceptuele en Pop Art kunstenaar uit het Zuid Pacific gebied. De kunstenaar Billy Apple werd “geboren” in 1962, op het moment dat de in Nieuw Zeeland geboren Barrie Bates – tijdens zijn studie aan de Royal College in Londen – zijn naam veranderde en een nieuwe artistieke personae creëerde. Aanvankelijk onderdeel uitmakend van de Britse Pop Art scene, vestigde Apple zich in 1964 in New York. Hier vond in 1964 de sleuteltentoonstelling *The American Supermarket* plaats. De show werd ingericht als een kleine supermarkt waarin alle objecten – de ingeblikte goederen, het vlees, de affiches op de muur, enz. – gecreëerd werden door zes prominente Pop Art kunstenaars van die tijd, naast Apple tevens Andy Warhol, Mary Inman en Robert Watts. In 1969 richtte hij Apple op, één van de eerste alternatieve kunstruimten in New York, een onafhankelijke en experimentele ruimte voor de presentatie van zijn eigen werk en dat van anderen. In de jaren '90 keerde hij terug naar Nieuw Zeeland, waar hij inmiddels zoveel bekendheid geniet, dat zijn naam in 2008 geregistreerd kon worden als merk.

Zijn solotentoonstelling in Witte de With was de eerste belangrijke presentatie in Europa, met zowel de vroege werken als speciaal voor deze tentoonstelling gemaakt nieuw werk, waaronder twee bilboards in de openbare ruimte van Rotterdam, in samenwerking met de Internationale Beelden Collectie Rotterdam. De tentoonstelling werd in twee delen geopend, op 29 mei en op 25 juni 2009.

De tweedelige tentoonstelling werd uitgebreid met twee door Billy Apple® ontworpen billboards in de openbare ruimte: *The Artist Has To Live Like Everybody Else (c)*, Billy Apple, 1985 (locatie: tegenover Centraal Station Rotterdam, hoek Weena en Kruisplein) en *From the Sculpture International Rotterdam Collection*, Billy Apple®, 2009 (locatie: hoek Schiedamse Vest en Schilderstraat).

It's a new brand world, The Exciting Museum

Event

11 – 13 sep 2009

Als onderdeel van het festival De Wereld van Witte de With 2009 én als afsluiting van Billy Apple's solo tentoonstelling *A History of the Brand en Revealed/Concealed*, presenteert Witte de With *It's a new brand world, The Exciting Museum*, een project door en voor jongeren. Het project sloot aan bij Apples oeuvre, en was een antwoord op het hedendaagse onderwerp ‘branding’.

Kunstenaar Billy Apple® (Auckland, Nieuw Zeeland, 1935 / Londen, 1962)

Samengesteld door Zoë Gray, Nicolaus Schafhausen

Publicatie Source Book #7 Billy Apple®

Ondersteund door Internationale Beelden Collectie Rotterdam en Creative New Zealand, Rotterdam Festivals

De billboards werden mede mogelijk gemaakt door de ondersteuning van Herenplaats, Laan Irodjojo, Maarsen Groep, MEE Rotterdam en de inzet van Joost ten Bruggencate en Jeroen Everaert van Mothership en de Ambassade van Nieuw Zeeland, Den Haag. Toost op een betere wereld.

‘MORALITY FUNCTIONS AS A PRISM AND MAGNIFYING GLASS, WHICH GUIDES OUR EYES THROUGH THE DIFFERENT LAYERS OF MEANING AN IMAGE CAN CREATE.’

P.24

MORALITY

Leidmotief

9 okt 2009 – 26 sep 2010

Witte de With kondigde op 9 oktober met gepaste trots de start aan van het nieuwe leidmotief *Morality*, dat tot in 2010 doorloopt.

Morality is een rijk geschakeerde project, dat is samen-gesteld uit onderling verbonden projecten verdeeld in verschillende aktes. Het programma behelst een reeks van vijf gerelateerde groepstentoonstellingen waaraan meer dan vijftig internationale kunstenaars zullen deelnemen, een symposium, een filmcyclus, een performanceprogram-ma, een webplatform en een publicatie. Parallel aan het programma geven Witte de With en SKOR (Stichting Kunst en Openbare Ruimte) opdracht voor vier opeenvolgende interventies op de buitengevel van het gebouw van Witte de With. Het start in oktober 2009 en loopt door tot juni 2010.

Moraliteit is een provocerend, maar ook onvermijdelijk thema in een wereld die wordt bepaald door oorlogen, verplaatsingen, politieke en economische crisissen, de opkomst van religieuze stereotyperingen en de radicalise-ring van bestaande doctrines en ideologieën. Moraliteit is tegelijkertijd een breed onderwerp dat iedereen op verschil-lende manieren beïnvloedt. Van de badkamer tot het parle-ment; moraliteit functioneert in een onbegrensd gebied van sociaal engagement, zich bewegend tussen alledaagse keuzen, lichamelijke instincten en abstracte, ongreepbare algemene ideeën. Moraliteit is noch een basis, noch een superstructuur, maar een fijnmazig netwerk van invloeden die buiten de wet opereren. Het bestuurt de gereguleerde en ongereguleerde sociale ruimtes, en beïnvloedt ons dage-lijks leven op subtiele, verleidelijke en onverwachte manie-ren. Toch is er geen unieke of zuivere bevestiging van deze notie te geven. Meerdere morele standpunten - vaak in tegenspraak met elkaar - geven voeding aan de posities die wij, als politieke subjecten, innemen ten opzichte van de gebeurtenissen in de wereld om ons heen.

Moraliteit vormt, schijnbaar eenvoudig en tegelijkertijd verontrustend ingewikkeld, een ideaal leidmotief voor een project dat de kritische aspecten van de fragmentatie van het dagelijks leven wil onderzoeken. In plaats van het presenteren van enkelvoudige uitspraken als goed of fout, deugdzaam of kwaadaardig, wil het project *Morality* ruimte creëren voor een grote variëteit aan zienswijzen die het totale concept van moraliteit problematiseren, met de focus op de minder tastbare krachten en gedragsnormen die vorm geven aan ons denken en gedrag.

Morality opende met twee tentoonstellingen: *Akte I: Beauti-ful from Every Point of View*; *Akte II: From Love to Legal*, de eerste interventie op de façade van Witte de With door AES+F, en de lancering van het *Morality* webplatform.

P.25

MORALITY ACT 0: WEBPLATFORM

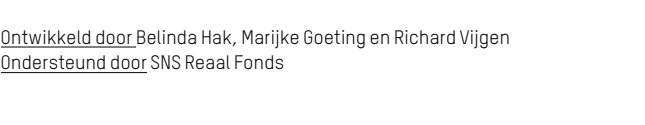
Interactief webproject

10 okt 2009 – okt 2010

Voor *Morality* is een speciaal webplatform ontwikkeld, dat een spilfunctie heeft binnen het project. Het werd gelan-ceerd samen met de eerste twee tentoonstellingaktes en het eerste *In between You and I* façadeproject in oktober 2009, en heeft een looptijd van een jaar. Het platform is zowel een discursief podium en een model om content te genereren als een extra presentatieruimte. Het verbindt de verschillende aktes en deelnemers visueel en discursief aan elkaar. De verschillende manieren waarop content wordt gecreëerd, staan niet op zichzelf, maar gaan rela-ties aan met elkaar en met de andere *Morality* aktes. Afba-kening van inhoud vindt plaats door middel van redactie en curatorschap door Witte de With staf en gast redacteuren, maar ook door software die speciaal voor *Morality* is ont-wikkeld en die werkt met behulp van toegekende thema’s in ‘keywords’. Het uiterlijk van de website en de ordening van items zijn daardoor nooit statisch. Het webplatform functioneert naast de reguliere website van Witte de With, waar ruimte is voor de meer conventio-nele vormen van informatievoorziening en archivering. Het webplatform is bereikbaar via www.wdw.nl, het webadres van de reguliere website die zich een jaar lang ‘achter’ het *Morality* platform bevindt.

Witte de With beoogt met het webplatform verschillende niveaus van betrokkenheid bij *Morality* in het algemeen, en de *Morality* online community mogelijk te maken, van ano-nieme “onbewuste” deelnemers, via gebruikers tot geno-digde auteurs. Het gebruik is expres laagdrempelig. Iedereen kan content (beeld, tekst) toevoegen en reage-ren op content van anderen, waardoor discussie “ threads” kunnen ontstaan. Het functioneren van het *Morality* webplatform is ingebed in een reeks ‘in real life’ projecten die in 2010 worden ont-wikkeld en uitgevoerd onder auspiciën van Witte de With Educatie in samenwerking met aan *Morality* gelieerde kun-stenaars, docenten, studenten, jongeren, externe experts en publiek.

MORALITY ACT I: BEAUTIFUL FROM EVERY POINT OF VIEW

Tentoonstelling
10 okt 1009 – 10 jan 2010
Event

The Triumph of Death and King Midas
Performance door Spartacus Chetwynd
9 okt

Morality werd in oktober 2009 ingeluid met twee parallelle tentoonstellingen die als beginaktes een aantal onderling verbonden uitspraken presenteerden over onze relatie met de (visuele) wereld om ons heen. *Act I: Beautiful from Every Point of View* onderzocht het grijze gebied tussen beelden en macht. De titel van de eerste akte voerde terug op het beroemde aforisme van Horatius uit de eerste eeuw voor onze jaartelling, “niets is mooi vanuit ieder standpunt.” Niet zo lang geleden zou deze uitspraak absurd geleden hebben, gegeven het Ver-lichtingsidee dat Waarheid en Schoonheid samenvallen. Tegenwoordig is Horatius’ uitspraak min of meer een plati-tude, en wordt zij steeds vaker gebruikt in een retoriek waarin elk standpunt en iedere actie gerechtvaardigd is puur door zijn bestaansrecht. *Beautiful from Every Point of View* was een groepsten-toonstelling die een selectie van werken samenbracht die weigeren een rechtstreeks, vanzelfsprekend standpunt in te nemen over de onderwerpen die zij representeren. De werken varieerden van prikkelende simulaties van het superkapitalisme tot humoristische commentaren op de relatie tussen strijd en macht.

Kunstenaars Philip-Lorca diCorcia, Marko Lulic, Kris Martin, Josephine Meckse-per, Sarah Morris, Ron Terada, Tobias Zielony, Artur Zmijewski
Samengesteld door Juan A. Gaitán en Nicolaus Schafhausen
Publicatie *Morality* in 2010 en *Beijing* van Sarah Morris in 2009. Deze laatste publicatie is uitgegeven ter gelegenheid van de gelijknamige film *Beijing* (2008) van Sarah Morris en verschijnt bij de tentoonstellingen *Sarah Morris—China 9, Liberty 37* in het MAMbo—Museo d’Arte Moderna di Bologna (26 mei - 26 juni 2009); *Sarah Morris—Gemini Dressage* in het MMK Museum für Moderne Kunst Frankfurt am Main (30 mei - 30 augustus 2009) en *Morality Act I: Beautiful from Every Point of View* in Witte de With (oktober 2009— zomer 2010). In deze tentoonstellingen neemt Morris’ film *Beijing* een centrale positie in.
Ondersteund door SNS Reaal fonds, Mondriaan Stichting

'EVER SINCE CURATOR NICOLAUS SCHAFHAUSEN ANNOUNCED TO INVITE BRITISH ARTIST LIAM GILICK TO EXHIBIT AT THE GERMAN PAVILLION DURING THIS YEAR'S VENICE BIENNALE, THIS DECISION SPARKED AN ONGOING CONTROVERSY.'

P.27

MORALITY ACT II: FROM LOVE TO LEGAL

Tentoonstelling
10 okt 2009 – 7 feb 2010

Act II: From Love to Legal onthulde de vorm die het grijze gebied tussen beelden en macht kan aannemen, middels referenties aan biografische, anekdotische, persoonlijke en feitelijke geschiedenissen. Met de titel van de tweede akte werd een cyclisch traject aangeduid dat wortelt in het privé-leven, in een tijd en ruimte waarin, in de woorden van Barthes, men "beeld noch object" is. *From Love to Legal* bracht een selectie van hedendaagse kunstwerken samen die ons confronteerden met de tegenstellingen tussen anekdotisch en feitelijk, persoonlijk en historisch, waardoor het problematisch werd om het onderscheid te maken tussen verlangen en zelfs de meest ascetische relatie tot de wereld.

Kunstenaars Isa Genzken, Joachim Koester, Christodoulos Panayiotou, Isabelle Pauwels, Tobias Rehberger, Nedko Solakov, Danh Vo, Peter Waechter, Katarina Zdjelar
Samengesteld door Juan A. Gaitán en Nicolaus Schafhausen
Publicatie *Morality* in 2010
Ondersteund door SNS Reaal fonds, Mondriaan Stichting

The Triumph of Death and King Midas
Performance door Spartacus Chetwynd
9 okt 2009

Tijdens de opening van de eerste twee aktes van *Morality* werd een performance georganiseerd van Spartacus Chetwynd (Londen, 1973). Zij geniet met name bekendheid om haar barokke, muzikale en surrealistische performances met humoristische beeldcitaten uit de kunstgeschiedenis en literatuur, pop- en volkscultuur. De performance *The Triumph of Death and King Midas* werd uitgevoerd met medewerking van de begeleidingsband *The Princess in the Tower*; en samen met Chetwynd vertolkten zij het verhaal uit *Cautionary Tales*. Deze performance was het eerste project in een reeks die uiteindelijk culmineert in een driedaags *Morality* performancefestival in het voorjaar van 2010.

Kunstenaars / performers Jack Brennan, Zoe Brown, Spartacus Chetwynd (Londen, 1973), *The Princess in the Tower*, en William James Summers, Adam Christensen, Victor Llamas, Brian Moran, Viniita Moran, Janina Pedan, Joe Scotland, Michael Tyack
Samengesteld door Renske Janssen

BETWEEN YOU AND I INTERVENTIE 1:

The Feast of Trimalchio, AES+F
Façadeproject
10 okt 2009 – 14 feb 2010

Between You and I is een gezamenlijk project van SKOR (Stichting Kunst en Openbare Ruimte) en Witte de With dat plaatsvindt tussen het najaar van 2009 en de zomer van 2010. Vier internationale kunstenaars krijgen de opdracht om een voorstel te doen voor een interventie aan de buitengevel van Witte de With, in de vorm van een kritische interface naar de stedelijke omgeving van de stad Rotterdam. Als onderdeel van *Morality* pogen deze interventies de grenzen tussen het instituut en het publieke domein opnieuw te verbeelden en te definiëren. *Between You and I* streeft naar het openen van een ruimte waarin gereflecteerd kan worden op de hedendaagse betekenis van moraliteit en die uitnodigt tot een discussie over de aanwezigheid van hedendaagse kunst in de openbare ruimte.

De eerste interventie, *The Feast of Trimalchio*, was een werk van de Russische kunstenaarsgroep AES+F, te zien van 10 okt 2009 tot 14 feb 2010. *The Feast of Trimalchio* was een voortzetting van *Last Riot*, AEF+S' epische heldendicht dat werd getoond in het Russische paviljoen van de 52ste Biënnale van Venetië in 2007.

Kunstenaars AES+F (Rusland), vervolgens in 2010 Isa Genzken, Maider Lopez en Aysel Erkmen
Samengesteld door Fulya Erdemci (SKOR) en Nicolaus Schafhausen
Publicatie *Morality* [in 2010]
Ondersteund door SKOR

P.29

PUBLIEKS- BEREIK

DEELNEMER SAMMIE OOSTRUM OVER JET: ‘VEEL JONGEREN VINDEN HET NIET STOER OM ZICH MET KUNST BEZIG TE HOUDEN. HET BOEK ZOU HUN NIEUWSGIERIG KUNNEN MAKEN. EEN INTERESSE MOET NATUURLIJK GROEIEN, MAAR DAT ZAL NIET GEBEUREN ALS JE NOOIT NAAR KUNST KIJKT.’

P.31

WDW EDUCATIE

Witte de With biedt door middel van haar educatieve projecten een platform aan verschillende publieksgroepen die niet meteen thuis zijn in de hedendaagse beeldende kunst (of nog in opleiding zijn), zodat zij kunst kunnen ervaren, de nodige kennis kunnen opdoen en ideeën en meningen kunnen delen – onderling en met anderen. Zo stimuleert Witte de With belangstelling voor hedendaagse beeldende kunst en bindt zij steeds weer nieuwe, jonge publieksgroepen aan de instelling. Aanvullend op de reguliere educatieactiviteiten, zoals kunstconfrontaties, ziet Witte de With de noodzaak bijzondere programma's aan te bieden, die zowel de eigen programma's voor kunstprofessionals én het onderwijscurriculum aanvullen. Daarmee erkent zij de diversiteit aan behoeften om op verschillende niveaus kunst te bekijken, te maken en te beleven. Witte de With heeft tevens de ambitie om met haar educatieve projecten een voortrekkersrol te spelen in de hedendaagse kunsteducatie, in een lokale, nationale en internationale context.

Witte de With beschouwt zichzelf als een lerende partner die tijdens de projecten inzichten verkrijgt over een nieuwe generatie publiek. Dit leidt tevens naar een intensievere publieksparticipatie waarin ideeën worden uitgewisseld en actief wordt deelgenomen. De opgedane kennis wordt toegepast om projecten kwalitatief te verbeteren, de zichtbaarheid te versterken en het netwerk te verbreden en te verdiepen. Witte de With neemt haar verantwoordelijkheid naar verschillende doelgroepen serieus, zo onderhoudt zij intensieve contacten met jongeren en adolescenten, heeft zij structurele contacten met het voortgezet onderwijs en werkt zij nauw samen met kunst- en cultuuropleidingen en andere kunstinstellingen.

Ook in 2009 werd gezocht naar een manier om de positie van educatie te verstevigen binnen het tentoonstellings- en theorieprogramma. Educatieprojecten maakten veelal een integraal onderdeel uit van de verschillende projecten, bijvoorbeeld in de vorm van masterclasses voor MA kunststudenten tijdens het symposium *Rotterdam Dialogues* en een speciaal event voor en door jongeren tijdens het festival De Wereld van Witte de With. Een belangrijk educatief project dat werd afgesloten met een prachtige uitgave is *JET – it's not a plane, it's not a girl's name, it's a book about art*, een kunstboek gemaakt voor en door jongeren, dat zowel in Nederland als in het buitenland in de winkel te koop is.

De nadruk bij educatie ligt op de directe confrontatie met hedendaagse kunst en het contact met kunstproducenten. Vragen en reacties van de verschillende publieksgroepen zijn uitgangspunt voor gesprekken, activiteiten en projecten, in aansluiting bij het kennisniveau en erva-

ringen van de deelnemer, ongeacht leeftijd en opleiding. De basis die Witte de With structureel aanbiedt aan alle niveaus van het onderwijs bestaat uit kunstconfrontaties (rondleidingen) en introducties. Daarnaast is er het filmprogramma *It's all about music* voor het voortgezet onderwijs en het MBO en het jaarlijkse Cultuurtraject met de SKVR *Kunst van Nu* voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs.

Rondleiders/begeleiders

Witte de With heeft vanaf 2008 een eigen groep jongvolwassenen opgeleid voor de begeleiding van educatieprogramma's en rondleidingen, dit is uitgegroeid in 2009. Zij zijn voor langere tijd aan Witte de With verbonden en worden geworven via de bijzondere vrijetijdsprojecten, contacten met het onderwijs en individuele stages. De groep rondleiders in 2009: Justa van den Bulk, Sander van Heerde, Hedwig Homoet, Sammie Oostrum, Frank van der Pluijm, Lieke van Pruijssen, Hessel de Ronde, Anna Schoning, Bieke Versloot en Gino van Weenen.

Educatieprojecten

It's all about music
filmprogramma voortgezet onderwijs
heel 2009

It's all about music bestond uit een selectie van (korte) films en video's van diverse kunstenaars, zoals David Blandy, Iain Forsyth & Jane Pollard, Matt Stokes en Jesper Just, die al eens te zien geweest waren in tentoonstellingen van Witte de With. Dit programma kon los van de tentoonstellingen worden bezocht, wat een ruime mate van flexibiliteit opleverde.

StuKaFest

Op 25 februari vond het unieke studentenfestival StuKaFest weer plaats in Rotterdam. Twintig studentenkamers en andere locaties in de binnenstad werden omgetoverd tot minitheaters. Speciaal voor StuKaFest Rotterdam stelde Witte de With haar auditorium ter beschikking voor een optreden van Tom Bibo. Eveneens programmeerde Witte de With de Rotterdamse performancekunstenaar Nina Boas op het afsluitende StuKaFeest in WATT. Het werk van Boas bevindt zich op het grensgebied van beeldende kunst, theater en muziek en was daarmee uitermate geschikt voor het festival. Haar performance was een groot succes.

Cultuurtraject Kunst van Nu

In samenwerking met de SKVR organiseerde Witte de With als vanouds een Cultuurtrajectproject, dit jaar in het kader van de *Prix de Rome*-tentoonstelling. Ongeveer 180 jongeren uit het tweede leerjaar van het voortgezet onderwijs brachten actief drie uur door bij Witte de With. Zij kregen

P.32

De Wereld van Witte de With

De Wereld van Witte de With

eerst een interactieve kunstconfrontatie in de tentoonstelling, waarbij hun reacties het uitgangspunt zijn voor een gesprek over het werk. Vervolgens namen de leerlingen deel aan een workshop in het auditorium van Witte de With. Daar werkten ze met kunstenaars Jasmijn Visser (die was genomineerd voor de Prix de Rome) en Sanne Groen aan een praktische en artistieke opdracht, waarbij leerlingen zich lieten inspireren door haar werk. De leerlingen bouwden een installatie van papier. Gedurende het project werden zij zich al doende bewust van de ideeën achter de kunstwerken van Visser en de totstandkoming van een kunstwerk in het algemeen.

Minor Kunsteducatie in de Praktijk (KiP)

Van 11 mei tot en met 6 juli werkte Witte de With samen met de Willem de Kooning Academie in Rotterdam aan de minor Kunsteducatie in de Praktijk (KiP). Vijf studenten van de Docentenopleiding Beeldende Kunst en Vormgeving volgden deze minor. In deze periode hebben de studenten bij Witte de With geleerd hoe je een educatieproject voor jongeren binnen een kunstinstelling kunt ontwikkelen. Op donderdag 2 juli vond de grande finale plaats in de vorm van de uitvoering van het eigen project, in samenwerking met de Wolfert Dalton uit Rotterdam. Uitgangspunt voor KiP was de tentoonstelling *Billy Apple@ A History of the Brand*. Bij de projecten zijn gegevens als merk, status en imago centraal gesteld. Alle studenten hebben met succes hun minor afgerond.

The Exciting Museum

Als onderdeel van het festival De Wereld van Witte de With 11 –13 september 2009 én als afsluiting van Billy Apples solotentoonstellingen *A History of the Brand* en *Revealed/Concealed*, presenteerde Witte de With *It's a new brand world*, een project door en voor jongeren. Het project was een antwoord op het hedendaagse onderwerp ‘branding’. Tijdens De Wereld van Witte de With bouwde het *It's a new brand world* team twee alternatieve ruimten in de Witte de Withstraat waar *The Exciting Museum* geïntroduceerd werd – een fictief kunstinstituut. Op het programma stonden verschillende activiteiten, die gekoppeld waren aan het ontwerpen van de identiteit van *The Exciting Museum*. Eén activiteit was de competitie om het directeurschap van het museum: *The Exciting Director*. De winnaar werd democratisch gekozen door de festivalbezoekers. Een ander hoogtepunt van het programma was de workshop *“How to brand yourself”* door Neil Taylor, dé branding expert uit London. *It's a new brand world* bestond uit: Marijke Appelman, Lola Bezemer, Iwona Lopacinska, Eric Roelen, Coen van de Steen, Weronika Zielinska en Pamela Zúñiga. Op www.anewbrandworld.blogspot.com kon het onderzoeksproces van *It's a new brand world* gevolgd worden. Ook werd een fanpagina op Facebook gemaakt.

De Wereld van Witte de With

De Wereld van Witte de With

JET
Witte de With is zeer trost op het verschijnen van de publicatie *JET – it's not a plane, it's not a girl's name, it's a book about art*. Het boek gaat over hedendaagse kunst en is gemaakt in samenwerking met een groep van vijf jongeren, het Junior Editorial Team (*JET*). *JET* toont de verscheidenheid van hedendaagse kunst en samenleving: thema's, kunstenaars, disciplines, filosofieën, achterliggende ideeën en meningen, continenten en culturen lopen door elkaar. In het boek staan doe-het-zelf tips van kunstenaars, commentaren op de kunstwereld door middel van cartoons, een fictief verhaal dat zich afspeelt in het museum, reacties van jongeren op kunstwerken, interviews met kunstenaars en biedt een kijkje achter de schermen van het kunstinstituut. *JET* moedigt iedereen aan om te kijken, na te denken, te praten en vragen te stellen over kunst. *JET – it's not a plane, it's not a girl's name, it's a book about art* bevat interviews met: Marc Bijl, Edith Dekyndt, William Hunt, Randa Shaath en Levi van Veluw. De doe-het-zelf tips zijn van: Tauba Auerbach, David Blandy, Geoffrey Farmer, Ryan Gander, Gareth Moore, Vanessa Jan Phaff en Lawrence Weiner. De *JET*-redactie werd ondersteund door onder andere: schrijver Sam Gerrits, cartoonist TRIK, fotograaf Petra Stavast, ontwerpers Kristin Metho en Jeroen Kummer (van Kummer en Herrman) en de gehele Witte de With staf. En bestond uit: Faye Holdert, Joris de Jong, Judith Leijdekkers, Sammie Oostrum en Esra Yalçiner. De lancering van het boek werd gevierd met een (inhoudelijk getint) feestje op 19 juni, waar veel jongeren en familieleden van de redactie op af kwamen. Het boek vond gretig aftrek.

Morality webplatform en daaraan gelieerde educatieprojecten

Vanaf 9 oktober werd een speciaal ontwikkeld webplatform in gebruik genomen dat een spilfunctie binnen het *Morality* project vervult. Het is zowel een podium, als een visuele omgeving en extra presentatieruimte. Het webplatform is expliciet gericht op het genereren van content – informatie over het *Morality* programma wordt middels de reguliere website van Witte de With ontsloten. Het webplatform is te vinden op het webadres van de reguliere website (www.wdw.nl) – de reguliere website bevindt zich als het ware ‘achter’ het *Morality* platform. Het webplatform had in 2009 205 participanten (geregistreerde gebruikers), en 16 participerende Witte de With redactieleden en 3 “guest contributors”. Totaal maakt 224 actieve deelnemers in 2009.

Vanaf december 2009 en gedurende de looptijd van *Morality* vindt een reeks van projecten plaats die georganiseerd worden vanuit educatie in samenwerking met Witte de With's staf, externe experts, kunstenaars en publiek en sterk gelieerd zijn aan het webplatform.

P.33

De Wereld van Witte de With

De Wereld van Witte de With

Een eerste project in dit kader is *Expo[re]view*, dat vanaf december 2009 doorloopt tot de zomer van 2010. *Expo[re]view* werd ontwikkeld door Leonie Urff. De basis ligt in haar afstudeerproject voor het Piet Zwart Instituut in Rotterdam. *Expo[re]view* is een videoproject waarbij de bezoekers van Witte de With hun eigen reacties en associaties bij een kunstwerk registreren met een kleine camera. De korte, en persoonlijke video's worden verzameld en tentoongesteld op het *Morality* webplatform en vormen hier een ‘videocatalogus’ van de tentoonstellingen. Omdat moraliteit een thema is waarover iedereen een mening heeft, kunnen de tentoonstellingen van *Morality* volgens Witte de With aanleiding zijn tot discussie over normen en waarden. *Expo[re]view* is een bijzondere manier om dit te verwerken, te visualiseren en aan een breed publiek te tonen.

Extra

Stages en afstudeeropdrachten

In 2009 waren weer verschillende stagiairs aan Witte de With verbonden. In het kader van *JET* had Sammie Oostrum een werkervaringsplaats van twee dagen in de week (t/m juni) en deed Kirsten de Graaf haar afstudeerstage voor haar opleiding Docent Beeldende Kunst aan de Willem de Kooning Academie Rotterdam (t/m juni). Twee internationale stagiaires werkten aan *It's a new brand world/The Exciting Museum*: Pamela Zuniga uit Mexico, zij studeerde MA museologie aan de Reinwardt Academie in Amsterdam en Iwona Lopacinska uit Polen, zij volgde een internationaal programma bij Algemene Cultuurwetenschappen aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Tussen juni en oktober liep Marijke Goeting stage in verband met het webplatform van *Morality*. Marijke studeerde Kunstgeschiedenis aan de Radboud Universiteit Nijmegen en is afgestudeerd als grafisch ontwerper. Justa van den Bulk, student Kunstgeschiedenis Universiteit Utrecht, liep stage gelieerd aan verschillende *Morality* projecten.

Samenwerkingen met onderwijs- en kunstinstellingen
Witte de With werkte samen met de SKVR aan het Cultuurtraject tijdens de *Prix de Rome*. Met de Willem de Kooning Academie docentenopleiding, Nederlands fotomuseum, TENT, en Boijmans van Beuningen aan de module ‘museumgids’. Met de Willem de Kooning Academie docentenopleiding aan de minor *Kunsteducatie in de Praktijk*. Nauwe samenwerking was er tevens met de PABO van de Hogeschool Rotterdam aan de kunsteducatiemodules I en II. Bijzondere projecten werden uitgevoerd met de afdeling Autonoom van de Willem de Kooning en de afdeling Fine Art van het Piet Zwart Instituut. Verder werd gewerkt met diverse andere hogescholen en universiteiten binnen en buiten Rotterdam en Nederland. Ook was Witte de With ‘sponsor’ en partner van StuKaFest, het jaarlijkse culturele

De Wereld van Witte de With

De Wereld van Witte de With

studentenkamerfestival en nam deel aan het festival *De Wereld van Witte de With* van Rotterdam Festivals. Daarnaast maakt Witte de With deel uit van het Rotterdams Educatie Netwerk (REN) van musea en kunstinstellingen.

Witte de With dankt voor hun grote betrokkenheid en inzet mbt educatie

Fianne Konings, Els Hoogstraat (Willem de Kooning Academie), Michiel de Kort (Willem de Kooning Academie), Leonie Urff, Liesbeth Slats (SKVR), Sam Gerrits, TRIK, Petra Stavast, Kristin Metho, Jeroen Kummer, Faye Holdert, Joris de Jong, Judith Leijdekkers, Sammie Oostrum, Esra Yalçiner, Jasmijn Visser, Sanne Groen, Nina Boas, Justa van den Bulk, Sander van Heerde, Hedwig Homoet, Sammie Oostrum, Frank van der Pluijm, Lieke van Pruijssen, Hessel de Ronde, Anna Schoning, Bieke Versloot, Gino van Weenen, Kirsten de Graaf, Jildou Zandstra, Karin de Jonge (Willem de Kooning Academie).

Aantallen en contacturen

In totaal maakten 1027 personen een rondleiding of introductie mee of namen deel aan het *It's all about music* filmprogramma, waarvan 450 leerlingen voortgezet onderwijs tijdens rondleidingen, 60 leerlingen voortgezet onderwijs/ MBO voor het filmprogramma en 530 studenten Hoger Onderwijs voor een rondleiding of introductie.

Tijdens de tentoonstelling van Billy Apple© vond een maand lang het Cultuurtraject *Kunst van Nu* plaats, in samenwerking met de SKVR. Hieraan namen 180 jongeren uit het tweede leerjaar van het voorgezet onderwijs deel. Zij waren ieder 3 uur in Witte de With.

Het aantal deelnemers aan de masterclasses en workshops rond de *Rotterdam Dialogues* symposia: aan *The Curators* (maart 2009) masterclass op zondag 8 maart van Jan Hoet deden 50 studenten en young professionals mee. En 12 studenten namen deel aan de workshop van Raimundas Malaskauskas. Bij *The Artists* (april 2009) namen 30 studenten en young professionals deel aan de masterclass op zondag 19 april van Ulrike Ottinger, en 10 studenten aan de workshop van Judy Radul. Voor de twee workshops werd vanuit WDW Educatie voor een totaal van 10 uur per deelnemer per workshop geïnvesteerd, wat neerkomt op 220 contacturen.

In 2009 zijn wederom aan werkgroepen en studentenbegeleiding voor verschillende modules en afstudeerprojecten vele contacturen besteed. Het intensieve JET project waar aan 5 jonge mensen deelnamen, betekende 40 contacturen per deelnemer, op een totaal van 5 deelnemers komt dit neer op 200 contacturen. Een stagiaire was 16 uur per week, voor 6 maanden betrokken bij het produceren van het boek, dit

zijn 384 contacturen. De PABO module 'kunsteducatie II' was goed voor 162 contacturen voor 9 studenten. Voor de minor 'Kunsteducatie in de Praktijk' in samenwerking met de Willem de Kooning Academie werden aan de 5 deelnemers 300 contacturen besteed, dit is 60 per deelnemer. De module 'museumgids' stond voor 15 uur per deelnemer, in totaal 75 uur voor 5 deelnemers. Aan de begeleiding van de 7 deelnemers aan het project *It's a new brand world* werden 80 contacturen besteed, totaal 560, verdeeld over 5 maanden. Aan twee *peer leaders* van dit project (stagiaires) werden meer uren besteedt, ongeveer 160 uur. Aan het informeren en opleiden van rondleiders werd zo'n 150 uur besteedt.

In totaal kwamen er 1314 jonge mensen in 2009 op een actieve manier in aanraking met het programma van Witte de With, exclusief de lezers van het *JET* boek en deelnemers aan het *Morality* webplatform. In 2008 waren dit er 1043. Een toename dus, terwijl dit jaar een kleinschaliger Cultuurtraject plaatsvond (ongeveer de helft in vergelijking tot 2008). Door het inzetten van externe rondleiders konden meer scholieren bediend worden. Het totaal aantal contacturen dat WDW Educatie in de talentontwikkelingstrajecten en modules stopte is gedaald in 2009, met name door de minder intensieve begeleiding van *JET* omdat het boek in productie ging en het project *It's a new brand world* medegeleid werd door twee *peer leaders* in plaats van de educator. Dit jaar was goed voor ruim 2210, in 2008 was dit 3040.

'WITH THESE EXHIBITIONS
THE CURATORS TAKE
AN EQUIVOCAL POSITION,
SUGGESTING AN EVASIVE
MORALITY EMBODIED IN
THE EVERYDAY, SUBJECT
TO FAR MORE THAN THE
EXPECTED DISCIPLINES
OF POLITICS, PHILOSOPHY,
THEOLOGY, AND
PSYCHOLOGY.'

P.36

WDW UITGEVERS

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De publicaties van Witte de With bieden verdiepende informatie over haar activiteiten, reflecteren op de wereldwijde ontwikkelingen in de kunsten, leggen deze inzichten vast voor de toekomst, terwijl ze beschikbaar worden gemaakt voor een wereldwijd publiek. Witte de With streeft naar een autonoom, coherent publicatiebeleid en een groter publieksbereik. Het perspectief van het publicatiefonds is internationaal; co-publicaties verstevigen onze positie in het internationale netwerk en maken ons onderdeel van de voorhoede in het discours rond hedendaagse kunst. Met haar fonds bereikt Witte de With andere publieksgroepen dan met haar tentoonstellingen. Witte de With Uitgevers continueerde onder supervisie van Monika Szewczyk in 2009 haar focus op individuele kunstenaars door het uitbrengen van monografieën en Source Books. Daarnaast stelden we thematische publicaties samen die ons discursieve en educatieve programma ondersteunen. In 2009 werd de samenwerking met prijswinnende en baanbrekende vormgevers Kummer & Herrman uit Utrecht gecontinueerd.

De Witte de With in 2009

Distributie

Witte de With heeft, als kleine uitgever, ook de zorg voor de distributie van haar titels. De publicaties van Witte de With Uitgevers zijn voor particulieren uiteraard te koop in of te bestellen bij Witte de With. Voor de professionele distributie werkt Witte de With altijd samen, vanwege voordelen van schaal en specialisatie, met erkende nationale en internationale distributeurs. Titels worden verspreid via de volgende distributeurs: D.A.P., New York (voor de USA); Cornerhouse, Manchester (UK en Ierland); Idea Books, Amsterdam, (Nederland, en alle andere landen).

Distributie-afspraken over uitgaven gemaakt in co-productie worden per titel samen met de co-uitgevers bepaald en kijken veelal af van de reguliere distributie.

De Witte de With in 2009

In 2009 nam Witte de With Uitgevers samen met twee andere kleine kunstuitgevers, deel aan de twee vooraanstaande kunstboeken beurzen; de London Art Book Fair in Whitechapel Gallery (Londen) samen met BAK, en de Printed Matter New York Art Book Fair in P.S.1 (New York) samen met de Appel.

De beurzen waren erg succesvol en boden een uitgelezen kans de zichtbaarheid van Witte de With Uitgevers te vergroten en de contacten met distributeurs aan te halen, en natuurlijk: boeken te verkopen. De Londense beurs had 7607 bezoekers in 2,5 dag (25–27 sept) en de New Yorkse beurs 12.500 bezoekers in 4 dagen (1–4 okt). Qua verkoop werd in totaal voor 800 euro in 6 dagen tijd verkocht. Voor beide beurzen werden we ook voor 2010 uitgenodigd. Momenteel overwegen wij wat financieel en promotieel de beste strategie is. Een obstakel vormen

de transportkosten van de boeken en reis & verblijfkosten. Witte de With was op 28 sept gastvrouw voor en deelnemer aan een eerste bijeenkomst van Nederlandse en Vlaamse kunstuitgevers, georganiseerd door de Mondriaan Stichting en B.A.M., het Vlaamse steunpunt voor beeldende, audiovisuele en mediakunst. Centraal op deze studiedag stonden de mogelijkheden om catalogi, kunstenaarsboeken en tijdschriften over hedendaagse beeldende kunst, uitgegeven in Vlaanderen en Nederland, beter internationaal te verspreiden.

De Witte de With in 2009

Drie publicaties die in 2009 zouden worden uitgegeven zijn verschoven naar 2010. Voor *Rotterdam Dialogues: Artists, Curators, Critics* nam het aangaan van een co-publicatiecontract meer tijd in beslag dan verwacht, resulterend in een overeenkomst met Post Editions uit Rotterdam. Deze titel wordt gepresenteerd op de PA/PER VIEW beurs in Wiels Brussel, in april 2010. De co-publicatie met de Amsterdam University Press van *Cornerstones* verlangde meerdere academische *peer review* sessies, een proces dat meer tijd in beslag nam dan geanticipeerd. Verwachte publicatiedatum is nu herfst 2010. Tot slot Source Book #8 van Edith Dekyndt liep vertraging op door beslommeringen rondom auteursrechten van een tekst van Norman Mailer.

De Witte de With in 2009

Otto Snoek – Rotterdam: een stad als alle andere?

Voor deze publicatie maakte Otto Snoek een nieuwe serie foto’s, aangevuld tot eenenvijftig beelden met recent (vanaf 2006), nog niet eerder gepubliceerd werk uit zijn langlopend beeldessay “Hometown”. Met bijdragen van Rachida Azough en Tina Rahimy
Redactie Ariadne Urlus en Nicolaus Schafhausen
Ontwerp Kummer & Herrman, Utrecht
Oplage 1250; Taal Nederlands/Engels
Publicatiedatum feb 2009
ISBN 978-90-73362-85-7
Met ondersteuning van Gemeente Rotterdam - Dienst Kunst en Cultuur, Pact op Zuid, Rotterdam, Centrum Beeldende Kunst, Rotterdam, Stichting Bevordering van Volkskracht, Rotterdam

De Witte de With in 2009

Source Book #6: Sung Hwan Kim
Source Book #6 was de eerste monografische uitgave voor Sung Hwan Kim (1975, Seoul), gepubliceerd naar aanleiding van zijn solotentoonstelling in Witte de With in 2008. Met bijdragen van Luis E. Cárcamo-Huechante, Ann Demeester, Eva Huttenlauch, Joan Jonas, Sung Hwan Kim
Redactie Eva Huttenlauch en Monika Szewczyk
Oplage 1000; Taal Engels
Ontwerp Kummer & Herrman, Utrecht
Publicatiedatum apr 2009
ISBN 978-90-73362-86-4
Met speciale dank aan Gallery Wilkinson, Londen

De Witte de With in 2009

P.37

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

J.E.T. (Junior Editorial Team) #1
Een publicatie uit over hedendaagse beeldende kunst voor én door jongeren van 14 – 18 jaar, ontwikkeld in samenwerking met het ‘Junior Editorial Team’ (JET) bestaande uit: Joris de Jong, Faye Holdert, Judith Leijdekkers, Sammie Oostrum, Vincent Peters en Esra Yalciner. Met bijdragen van Kirsten de Graaf, Bob Goedewaagen, Thomas Hartwell, Raymond Hendriks (TRIK), Faye Holdert, Joris de Jong, Judith Leijdekkers, Sammie Oostrum, Petra Stavast, Esra Yalçiner, Levi van Veluw
Redactie Belinda Hak, Nicolaus Schafhausen en Monika Szewczyk
Oplage 750 Nederlands; 750 Engels
Ontwerp Kummer & Herrman, Utrecht
Publicatiedatum jun 2009
ISBN 978-90-73362-88-8

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

De Witte de With in 2009

COMMUNICATIE

Een overkoepelend communicatiebeleid geeft richting aan de keuzes voor distributie, advertenties, mediapartnerschappen en incidentele en meer langdurige samenwerkingen met diverse media. Sinds de aanstelling van directeur Nicolaus Schafhausen werkt Witte de With met de prijswinnende ontwerpers Kummer & Herrman (Utrecht) voor haar drukwerk, uitnodigingen, flyers en een groot deel van haar publicatiefonds. Communicatiemiddelen worden met een zekere regelmaat geëvalueerd en herzien. Typografie, kleur en ritme worden steeds afgewisseld binnen een reeks die samen een geheel vormt. Nadruk ligt op heldere informatievoorziening en flexibiliteit. Voor *Morality* werd de relatie met Kummer en Herrman verstevigd: zij hebben voor *Morality* vanaf oktober 2009 een geheel nieuwe grafische “imprint” ontwikkeld die de bestaande institutionele stijl en materialen doordringt. Per 1 maart 2009 is Anne-Claire Schmitz in dienst getreden als hoofd communicatie en assistent curator. Waar eerst communicatie een gesplitste taak was, tussen (nationaal) Nathalie Hartjes en (internationaal) Zoe Gray, is er nu een overkoepelende taak.

Het drukwerk voor 2009 bestond uit een flyer (uitnodigingskaart) die ruimte biedt aan een korte tekst over de inhoud van het project. Professionele distributie vindt plaats via de organisatie JAM. Het formaat is aangepast naar standaard A5 ten behoeve van betere distributie. Ook in 2009 heeft Witte de With zich geprofileerd met een publicatiebrochure gewijd aan haar rijke collectie van publicaties. Aanvullend op de verzending naar het eigen publiek werd deze brochure verzonden naar diverse kwaliteitsboekwinkels, verspreid op nationale en internationale boekpresentaties en standaard meegezonden bij boekbestellingen.

Publieksonderzoeken

De “ongoing” publieksonderzoeken die Witte de With uitvoert via haar website en tijdens events via evaluatieformulieren werden in 2009 voortgezet. Zij maken het mogelijk de waardering voor ons programma te pijlen en de behoeften van ons publiek beter te leren kennen. Op gezette tijden worden uitkomsten geanalyseerd en geëvalueerd.

Pers

Sinds 2008 en nog steeds staat persoonlijk contact in de benadering van de pers centraal. De persberichten worden voorzien van begeleidende brieven, waarin naast de huidige projecten een korte vooruitblik op het aankomende programma wordt gegeven. De persmappen zijn geoptimaliseerd en verschaffen naast informatie over de actuele tentoonstelling achtergrondinformatie over de kunstenaar en eerdere projecten. Witte de With creëerde ook in 2009 diverse mogelijkheden voor interviews met kunstenaars en/of curatoren.

De eerdere samenwerking met de Appel (Amsterdam) ten behoeve van een gezamenlijke internationale persstrategie, met ondersteuning van de Mondriaan Stichting werd in 2009 gecontinueerd en zal ook in 2010 jaar doorgaan, met uitbreiding van de samenwerking met collega-instellingen Basis voor Actuele Kunst (Utrecht) en het Van Abbemuseum (Eindhoven). De vier instellingen hebben een subsidiebijdrage van ruim €12.000 ontvangen om internationale journalisten uit te nodigen een bezoek aan de instellingen te brengen (indien het programma het toelaat worden er ook andere collega-instellingen in het schema van de journalist verwerkt), waardoor de ontwikkelingen op het gebied van hedendaagse kunst meer bekendheid in het buitenland kunnen krijgen.

Nicolaus Schafhausens aanstelling als curator van het Duitse Paviljoen van de Biënnale van Venetië in 2009 bracht ook weer veel internationale persaandacht met zich mee.

Vanaf 2009 is er een geormerkt advertentiebudget, er kwamen iets meer middelen ter beschikking voor effectieve distributie, maar ook in 2009 was het budget ontoereikend om – incidentele – speciale acties zoals posters op stations, inabri's en op trams en spotjes op de (lokale) radio en televisie mogelijk te maken.

Desalniettemin streefde Witte de With in 2009 naar het gefaseerd bereiken van nieuwe doelgroepen, waarbij gezocht werd naar de best passende PR instrumenten, ook buiten de geëigende paden om. Hierbij werd met name aandacht besteed aan de inzet van nieuwe media, zoals sociale netwerken op het web en e-mailingen.

OTTO SNOEK: 'OP DIE
MANIER KIJK JE ANDERS
NAAR DE DINGEN; MENSEN
WORDEN OBJECTEN
IN EEN DECOR, EEN
BEETJE ZO ALS EEN
WASSENBEELD IN HET
MUSEUM, MAAR DAN
DE GEWONE MAN EN
VROUW IN DE STRAAT
ALS ONDERWERP.'

‘VROEGER WAREN DE TENTOONSTELLINGS- MAKERS DE BUITEN- BEENTJES VAN DE MUSEUMWERELD (....) DE MODERNE CURATOR HEEFT EEN BUL. HET IS EEN BELEZEN TYPE EN EEN MEESTER-NET- WERKER.’

P.41

Witte de With bracht in 2009 haar programma bij verschillende publieksgroepen onder de aandacht via de volgende kanalen:

- De flyers en uitnodigingen werden verstuurd naar de 6000 adressen in Witte de Withs database (nationaal in en internationaal).
- De distributie via JAM werd per tentoonstelling afgestemd op specifieke segmenten van het publiek en potentiële nieuwe doelgroepen. Witte de With verstuurde daarnaast haar promotiematerialen naar een lijst van collega-instellingen in Nederland en de grensgebieden om daar zichtbaar te zijn voor andere kunstliefhebbers.
- Witte de With adverteerde voor het lokale publiek in magazine *R'uit* en plaatste incidenteel advertorials in lokale bladen als *Zicht op* en *de Havenloods*. Het vakpubliek werd bereikt door advertenties in *Metropolis M*, *Witte Raaf*, *<H>ART* en via een periodieke e-flux mailing. Afhankelijk van de inhoud van het project werd gezocht naar 2 á 3 specifieke/ relevante (inter)nationale bladen en tijdschriften voor advertenties. Bij internationale co-producties werden gezamenlijke advertenties geplaatst in internationale kunstglossy's (*Frieze*, *Artforum*).
- Witte de With verstuurde een maandelijkse e-mailing. Witte de With beschikt over ruim 5000 e-mailadressen in binnen en buitenland.
- Website: www.wdw.nl. Op de website van Witte de With is tweetalig informatie te vinden over het project: de tentoonstelling, de deelnemers en de activiteiten. De website heeft gemiddeld zo'n 6500 unieke bezoekers per maand. De website: <http://educatie.wdw.nl> biedt voor docenten en scholieren VO specifieke content.
- Voor doelgerichte promotie voor de *peer-led* projecten voor jongvolwassenen wordt tevens gebruik gemaakt van het eigen netwerk van de deelnemers, met een eigen marketing die is afgestemd op de doelgroep.
- Witte de With verzorgde in 2009 tweemaal per week een gratis toegankelijke rondleiding door de tentoonstelling op de woensdag en zondagmiddag. Het betreft steeds een rondleiding door directeur of curatoren, met ruimte voor een persoonlijke touch.

P.42

WEB

Witte de Withs website had ook in 2009 een spilfunctie in de communicatie van het programma en ontsluit de context van de presentaties op verschillende niveaus. De website is tweetalig Engels/Nederlands, en heeft daarnaast een op zichzelf staande educatieve website. Informatie bij het programma van Witte de With is uitgebreid en actueel.

Het aantal mensen dat de website van Witte de With bezoekt laat ook in 2009 een stijgende lijn zien. Dit kan verklaard worden door het feit dat de inernetdichtheid wereldwijd nog steeds toeneemt. Ook wordt op alle PR en communicatieuitingen van Witte de With verwezen naar het webadres. In 2009 heeft Witte de With ook meer gebruik gemaakt van de mogelijkheden van netwerksites, met name Facebook, voor de via via verspreiding van publiciteit voor tentoonstellingen en events. Educatie maakt daarnaast gebruik van eigen websites en logs, zoals in 2009 rond het project *It's a new brand world*.

Het *Morality* webplatform had over de periode 9 oktober - 31 dec 2009 een totaal aantal unieke bezoekers van 6.455 uit 71 verschillende landen, met 9.422 zgn. "page views", vergelijkbaar met hits.

De cijfers voor www.wdw.nl voor 2009: 168.931 unieke bezoekers en 6.206.684 hits. Ter vergelijking, de cijfers voor www.wdw.nl over 2008: 167.941 unieke bezoekers en 5.715.108 hits.

VRIENDEN

In 2009 heeft Witte de With na het vertrek van Nathalie Hartjes naar het Comité van Roosendaal het Vriendenprogramma anders ingevuld, omdat het aantal uren naar beneden moest worden bijgesteld. In 2009 werd nog één speciale vriendenactiviteit georganiseerd, een City Safari onder leiding van fotograaf Otto Snoek (28 feb). Omdat wij dit toch jammer vinden, wordt vanaf 2010 het Vriendenprogramma geëvalueerd en wordt er nagedacht over een nieuwe impuls. In januari 2010 is Judith van Ingen aangesteld om het Vrienden en Patrons programma van Witte de With te professionaliseren en een nieuwe start te geven.

P.43

BEZOEKERS

TENTOONSTELLING	DAGEN	BEZOEKERS	TENTOONSTELLING
Ian Wallace	01-01 – 08-02	33	2456
Edith Dekyndt	28-02 – 26-04	50	2266
Rotterdamse Dialogen	05/07-03 en 16/18-04	6	1200
Prix de Rome	09-05 – 14-06	32	1596
Billy Apple	30-05 – 13-09	87	4925
The Exciting Museum	10/12-09	3	1000
Morality Act I en II	10-10 – 31-12	70	2725
TOTAAL		281	16.168

Inclusief bezoekers aan de *Cornerstones* lezingen (73 bezoekers in totaal, in de tentoonstellingsbezoeken opgenomen).

Exclusief Museumnacht 7.500 bezoekers, en excl. bezoekers aan tentoonstellingspartners *I could live in Africa* in Ursula Blicke Foundation, Kraichtal (geen bezoekcijfers bijgehouden); Liam Gillick in het Duitse Paviljoen Biennale Venetie (ruim 300.000) en Liam Gillick, *Three perspectives and a short scenario*, in het MOCA, Chicago (74.366). Ook niet meegerekend de bezoekers aan de boekenbeurzen in Londen en New York, waaraan Witte de With deelnam, met respectievelijk 7607 en 12.500 bezoekers.

Ten opzichte van 2008 is het bezoekersaantal in Witte de With zelf zo goed als gelijk-gebleven (2008: 16.206) waarmee we op het gemiddelde niveau over de afgelopen 20 jaar van 16.000 bezoekers zitten. Het lijkt of dit ons kernpubliek is, en het blijkt moeilijk dit blijvend te beïnvloeden; de vraag kan gesteld worden of we bij gelijkblijvende parameters m.b.t. inhoud van het programma, de huidige huisvesting en publieke functies hier naar moeten streven.

JAAR	UNIEKE BEZOEKERS	WEBSITE	HITS
2009	168.931		6.206.684
2008	167.941		5.715.108
2007	117.310		4.797.003
2006	72.825		4.161.778
2005	57.328		4.054.017
2004	55.620		4.178.100
2003	58.087		2.609.472
2002	79.155		2.520.404
2001	59.779		1.900.920
2000	34.990		1.281.347
1999	30.031		1.753.227

MORALITY WEBPLATFORM

Totaal unieke bezoekers: 6.455

Vanuit aantal bezoekende landen: 71

Percentage herhalingsbezoeken: 38,57%

Gemiddeld aantal pagina's: 8.887

Referentie websites:

Witte de With website: 2.733

Google search: 1.907

Directe bezoeken: 1.471

P.44

PERSARTIKELEN

overzicht, 2009

Afkortingen	
A1	Act 1
A2	Act 2
ALG	Algemeen
BA	Billy Apple
BYI	Between You and I
CS	Cornerstones
ED	Edith Dekyndt
ICLIA	I could live in Africa
IW	Ian Wallace
J	internationale journalis-ten (BAK, Apple, WDW)
JET	Jet
LG	Liam Gillick
M	Morality
NS	Nicolaus Schafhausen
PDR	Prix de Rome
PP	Performance programma
P	Publicatie
RD	Rotterdam Dialogues
TIO	Two in One
VB	Venetië Biennale

Januari

03 jan, Zwoel, Coen van. Grootschalig zonder raceauto’s of bikini’s. **NRC Handelsblad**. ALG.

04 jan, Kasprzak, Michelle. January 2009. **Pick ‘N Mix**. RD.

15 jan, Ekker, Jan Pieter. ‘Wie goed kijkt wordt beloond’. **Volkskrant Magazine**. ALG.

16 jan, M.G.. Chefs der Kunstvereine bitten zu Tisch. **Hamburger Abendblatt**. ALG.

30 jan, Postma, Hugo J.. ‘We hebben enorm zitten schuiven’. **de Groene Amsterdammer**. RD.

Februari

04 feb, Spijkerman, Sandra. Kwali-teitskunst is crisisbestendig. **Trouw**. ALG.

08 feb, Cortina, Barbara. *Rotterdam: simposio internazionale intitolato “The Curators.”* **http://www.tekne-media.net**. RD.

14 feb, Heidenreich, Stefan. Unser Mann für Venedig. **Frankfurter Allgemeine Zeitung**. LG/VB/NS.

14 feb, Kuhn, Nicola. Was ist deutsch?. **Der Tagesspiegel**. LG/VB/NS.

26 feb, Baks, Evelien. Kunstprijs vol met anekdotes. **AD** [div.ed.]. PDR.

26 feb, Ribbens, Arjen. Ook in Nederland: Charity auction!. **NRC Handelsblad**. TIO.

26 feb, Schoonenboom, Merlijn. ‘De nomade is de curator van nu’. **de Volkskrant**. RD.

27 feb, Postma, Hugo. Een touwtje met een knooppje. **de Groene Amsterdammer**. RD.

28 feb, Christie’s. *Amsterdam – TWO IN ONE: de Appel & Witte de With bij Chritie’s*. **http://www.cultuurnet.nl**. TIO.

28 feb, Druk progamma Witte de With. *Origine*. CS.

28 feb, Leeuwen, Anna van. 200 jaar Prix de Rome. **Kunstbeeld**. PDR.

28 feb, Perrée, Rob. Okwui Enwezor op missie in Nederland. **Kunstbeeld**. ALG.

Maart

mrt, Lorch, Catrin. Ian Wallace. **Frieze**. IW.

07 mrt, Lange Henny de. Niets boeiender dan kijken naar de menigte. **Trouw**. OS.

08 mrt, Barra, Pablo Leon de la. *ROTTERDAM DIALOGUES: THE CURATORS AT WITTE DE WITH*. **http://www.centrefortheaestheticrevolution.blogspot.com**. RD.

09 mrt, Muller, Nat. *Masters of the Anecdotal: “The Curators” Have Little to Say*. **http://www.labforculture.org**. RD.

11 mrt, *Kunst und Punk in Polen*. **http://derstandard.at**. ICLIA.

11 mrt, Sluymers, Mark. *Snoekduik door Rotterdam*. **http://www.marksluymers.nl**. P.

13 mrt, Kleijn, Koen. Meester-netwerkers in de kunst. **de Groene Amsterdammer**. RD.

25 mrt, Kerremans, Eva. *Poppenkast The Curators in Witte de With*. **http://www.metropolism.org**. RD.

31 mrt, Unieke samenwerking Christie’s, de Appel en Witte de With. **Kunstbeeld**. TIO.

31 mrt, Darley, Esther. Barcelona. **Kunstbeeld**. ALG.

April

02 apr, Pontzen, Rutger. Ongekende inhaalslag. **Volkskrant**. ALG.

03 apr, Legrenzi, Susanna. AMSTERDAM LA CULTURA? ME LA GIOCO ALL’ASTA. **Io Donna**. TIO.

03 apr, Linden, Frénk van der [presentatie]. Otto Snoek [radio uitzending]. **NPS Kunststof**. OS.

10 apr, Rotterdam Dialogues. **NRC Handelsblad**. RD.

14 apr, Ruyters, Domeniek. *Nicolaus Schafhausen on The Artists*. **http://www.metropolism.com**. NS/RD.

15 apr, Avondje Club Attent in Witte de With. **Havenloods Groot Charlois**. RD.

20 apr, Rijn, Ilse van. *Liam Gillick Three perspectives and a short*

scenario. **http://www.metropolism.com**. LG.

30 apr, de Appel, Witte de With and Christie’s. **Two in One**. **Artipedia**. TIO.

30 apr, Leij, Machteld. Edith Dekyndt. **Kunstbeeld**. ED.

30 apr, Semui, Sophie di. OTTO SNOEK. **Kunstbeeld**. OS.

Mei

mei, *Benefietsveiling: “Two in One”: succes Christie’s, Amsterdam*. **http://www.aartnl.nl**. TIO.

01 mei, Pontzen, Rutger. Een Pietje Bell-achtige kunsthal. **Volkskrant**. ALG.

01 mei, Smallenburg, Sandra. ‘Eigenwijs, met gewaagde figuratieve kunst’. **NRC Handelsblad**. ALG.

01 mei, *Two in One: Contemporary Art from de Appel and Witte de With*. **http://www.christies.com**. TIO.

02 mei, Dijksterhuis, Edo. Menselijk museum. **FD Persoonlijk**. ALG.

08 mei, Genomineerden Prix de Rome. **NRC Handelsblad**. PDR.

03 mei, Ruyters, Domeniek. *We’re Only in It for the Money De Appel en Witte de With over de aanstaande veiling*. **http://www.metropolism.org**. TIO.

09 mei, Simons, Riki. Klinkende namen. **Elsevier**. TIO.

13 mei, ANP. *Christie’s veilt kunst zonder bodemprijs*. **http://www.ad.nl**. TIO.

13 mei, ANP. *Christie’s veilt kunst zonder bodemprijs*. **http://www.nuzakelijk.nl**. TIO.

13 mei, *Nicoline van Harskamp*. **http://www.kunstbus.nl**. PDR.

29 mei, Verlaek, Jolien. *Twelve Points, Douze Points for: The Netherlands!*. **http://www.metropolism.com**. PDR.

29 mei, kunstred.. Prix de Rome voor Van Harskamp. **NRC Handelsblad**. PDR.

29 mei, kunstred.. Noline van Harskamp wint Prix de Rome 2009. **de Telegraaf**. PDR.

29 mei, Noline van Harskamp wint Prix de Rome. **Friesch Dagblad**. PDR.

29 mei, Prix de Rome voor video-kunst. **Parool**. PDR.

31 mei, BENEFIETVEILING DE APPEL EN WITTE DE WITH. **Kunstbeeld**. TIO.

31 mei, Kokke, Paul. De vrijheid van abstract denken. **Kunstbeeld**. PDR.

31 mei, PRXDEROME.NL. **Kunstbeeld**. PDR.

31 mei, Veilingen. **Kunstbeeld**. TIO

16 mei, Keijer, Kees. Christie’s veilt voor de kunst. **Parool**. TIO.

16 mei, *Two in one: de Apple & Witte de With bij Christie’s*. **http://www.kunstbus.nl**. TIO.

18 mei, Bronwasser, Sacha. Smoor je drama niet perfectie!. **Volkskrant**. PDR.

20 mei, Cultuurconvenant 2009-2012 Gemeente Rotterdam. **Nederlandse Staatscourant**. ALG.

20 mei, *TWO IN ONE: BENEFIETVEILING VOOR NEDERLANDSE KUNSTCENTRA BIJ CHRISTIE’S*. **http://www.kunsthart.org**. TIO.

20 mei, *“Two in One”*. **http://www.kunstbeeld.nl**. TIO.

22 mei, Keijer, Kees. Unieke veiling brengt bijna half miljoen op. **Parool**. TIO.

22 mei, kunstred.. Stripper veilt zijn sokken. **NRC Handelsblad**. TIO.

22 mei, Pontzen, Rutger. *Veiling-meeester haalt 27 duizend euro binnen met bijna striptease*. **http://www.devолkskrant.nl**. TIO.

22 mei, red.. *Benefietveiling “TWO IN ONE” bij Christie’s Amsterdam succesvol*. **http://www.galleries.nl**. TIO.

22 mei, *Witte de With en De Appel verdelen de buit: 443.456,-*. **http://www.metropolism.com**. TIO.

23 mei, Christie’s. *Amsterdam - benefietveiling “Two in One”*: *Success Christie’s*. **http://www.cultuurnet.nl**. TIO.

23 mei, Pontzen, Rutger. Veiling-meeester haalt 27 duizend euro binnen met bijna striptease. **Volkskrant**. TIO.

28 mei, *Nicoline van Harskamp*. **http://www.kunstbus.nl**. PDR.

29 mei, Verlaek, Jolien. *Twelve Points, Douze Points for: The Netherlands!*. **http://www.metropolism.com**. PDR.

29 mei, kunstred.. Prix de Rome voor Van Harskamp. **NRC Handelsblad**. PDR.

29 mei, kunstred.. Noline van Harskamp wint Prix de Rome 2009. **de Telegraaf**. PDR.

29 mei, Noline van Harskamp wint Prix de Rome. **Friesch Dagblad**. PDR.

29 mei, Prix de Rome voor video-kunst. **Parool**. PDR.

31 mei, BENEFIETVEILING DE APPEL EN WITTE DE WITH. **Kunstbeeld**. TIO.

31 mei, Kokke, Paul. De vrijheid van abstract denken. **Kunstbeeld**. PDR.

31 mei, PRXDEROME.NL. **Kunstbeeld**. PDR.

31 mei, Veilingen. **Kunstbeeld**. TIO

31 mei, Veilingen. **Residence**. TIO.

P.45

Juni

jun, Gardner, Belinda Grace. Liam Gillick: Auf Bodes Spuren. **Venedig Kunstzeitung 154**. LG/VB/NS.

18 mei, Bronwasser, Sacha. Smoor je drama niet perfectie!. **Volkskrant**. PDR.

20 mei, Cultuurconvenant 2009-2012 Gemeente Rotterdam. **Nederlandse Staatscourant**. ALG.

20 mei, *TWO IN ONE: BENEFIETVEILING VOOR NEDERLANDSE KUNSTCENTRA BIJ CHRISTIE’S*. **http://www.kunsthart.org**. TIO.

20 mei, *“Two in One”*. **http://www.kunstbeeld.nl**. TIO.

22 mei, Keijer, Kees. Unieke veiling brengt bijna half miljoen op. **Parool**. TIO.

22 mei, kunstred.. Stripper veilt zijn sokken. **NRC Handelsblad**. TIO.

22 mei, Pontzen, Rutger. *Veiling-meeester haalt 27 duizend euro binnen met bijna striptease*. **http://www.devолkskrant.nl**. TIO.

22 mei, red.. *Benefietveiling “TWO IN ONE” bij Christie’s Amsterdam succesvol*. **http://www.galleries.nl**. TIO.

22 mei, *Witte de With en De Appel verdelen de buit: 443.456,-*. **http://www.metropolism.com**. TIO.

23 mei, Christie’s. *Amsterdam - benefietveiling “Two in One”*: *Success Christie’s*. **http://www.cultuurnet.nl**. TIO.

23 mei, Pontzen, Rutger. Veiling-meeester haalt 27 duizend euro binnen met bijna striptease. **Volkskrant**. TIO.

28 mei, *Nicoline van Harskamp*. **http://www.kunstbus.nl**. PDR.

29 mei, Verlaek, Jolien. *Twelve Points, Douze Points for: The Netherlands!*. **http://www.metropolism.com**. PDR.

13 jun, *Two in One - benefietveiling van De Appel en Witte de With*. **http://www.kunstbeeld.nl**.TIO.

13 jun, Limburg, Dirk. Nieuw publiek voor naoorlogse schilderkunst. **NRC Handelsblad**. TIO.

13 jun, Oosten, Jesse van. Kunst als consumptieartikel. **8WEEKLY**. BA.

19 jun, Dattenberger, Simone. *53. Biennale: Auf dem Abenteuerspielplatz*. **http://www.mercur-online.de**. LG/VB/NS.

30 jun, ABSOLUT TALENT AWARD 2009. **Blend**. PDR.

30 jun, no crisis bij Christie’s. **AM Magazine**. TIO.

30 jun, Put, Roos van. Internationaal. **Kunstbeeld**. NS/VB/LG.

30 jun, Roos, Robbert. De passie van het leven. **Kunstbeeld**. ALG.

jun-aug, Keehan, Reuben. person **showing** his penis. **CONTEMPORARY VISUAL ART+CULTURE BROADSHEET**. J/BA.

Juli

jul, Buhr, Elke. ES IST EINGERICHTET. **Monopol**. LG/VB/NS.

jul, Monopol zu Gast. **Monopol**. NS.

jul, *Billy Apple in Rotterdam*. **http://www.sculptureinternationalrotterdam.nl**. BA.

jul, *Redekünstler Liam Gillick und Martin Kippenberger in Hörbüchern*. **http://www.monopol-magazin.com**. LG/VB.

15 jul, Billy Apple@ in buitenruimten. **Havenloods Noord**. BA.

25 jul, Vries, Marina de. Merknaam met menselijk trekje en liefde voor de gulden snede. **Volkskrant**. BA.

31 jul, Muller, Robert-Jan. “Amersfoort (2) Een tegengeluid”. **Museum-**

tijdschrift. ALG.

zomer 2009, Stolk, Lilian. **JET**. **Dimi**. **JET**.

Augustus

04 aug, Zondag, 14.30 uur. **Revu**. BA.

24 aug. ham. Diedrich Diederichsen: On [surplus] value in art / Mehrwert und Kunst. **Artheon**. P.

28 aug, Kleijn, Koen. Oude kunst bestaat niet. **de Groene Amsterdammer**. RD.

29 aug, Byrt, Anthony. And the brand played on. **Listener**. BA.

29 aug, Byrt, Anthony. *And the brand played on*. **http://www.listener.co.nz**. BA.

31 aug, Elsäcker, Marieke van. ABSOLUT TALENT 2009. **Blend**. PDR.

31 aug, Meijers, Jack. Galerie. **Eigen Huis&Interieur**. ALG.

September

sep, Jocks, Heinz-Norbert. Die uneingepasste Küche. **Kunstforum International**. LG/VB.

sep, Hübl, Michael. Die trojanische Katze. **Kunstforum International**. LG/VB/NS.

sep, Madoff, Steven Henry. Morality. **Artforum**. M.

sep, Putten, Tessa van der. Something Significant. **Mr. Motley**. ALG.

sep, McDonough, Tom. LIAM’S (NOT) HOME. **Texte zur Kunst**. LG/VB/NS.

07 sep, *WITTE DE WITH, PUBLICATI-ONS*. **http://www.e-flux.com**. P.

18 sep, Giannini, Sara. *INTERVIEW: NICOLAUS SCHAFFHAUSEN*. **http://www.stylesreportberlin.com**. NS/VB/LG.

30 sep, Leeuwen, Anna van. Het is een spannende business, nog steeds. **Kunstbeeld**. TIO.

Oktober

okt, *reportage Witte de With opening Morality part 1*. **http://www.youtube.nl** (film). M/PP.

okt, *reportage Witte de With opening Morality part 2*. **http://www.youtube.nl** (film). M/BYI.

okt, Ruyters, Domeniek. KUNST MET EEN BOODSCHAP Juan Gaitán over Morality in Witte de With. **Metropolis M**. M/A1/A2.

08 okt, JB. *AES+F @ Witte de With*. **http://trendbeheer.com**. BYI.

10 okt, *AES+F, Between You and I, Intervention 1*. **http://www.skor.nl**. M/BYI.

10 okt, Hemels doek in Witte de Withstraat. **AD**. BYI.

18 okt, Frank. *Morality - Witte de*

With. **http://www.whatspace.nl**. M/A1/A2.

20 okt, *reportage Witte de With opening Morality part 1*. **http://ketel.tv** (film). M/BYI.

20 okt, *reportage Witte de With opening Morality part 2*. **http://ketel.tv** (film). M/BYI.

20 okt, The Curatorial Studies Program and the Morris and Helen Belkin Art Gallery at the University of British Columbia present The Fall 2009 Curatorial Lecture Series. **art&education**. NS

22 okt, Geelen, Han. Kunstenaars in de bres voor Wiels. **De Morgen**. TIO.

25 okt, Thunström, Ida. *Konst: Morality, pa Witte de With, Rotterdam*. **http://tidningenkulturen.se**.

31 aug, Meijers, Jack. Galerie. **Eigen Huis&Interieur**. ALG.

28 okt, Met Van Slobbe op Expo. **Parool**. ALG

31 okt, Leij, Machteld. Voortwoekerende. **Kunstbeeld**. ALG.

November

nov, Bywater, Jon. Billy Apple. **Artforum**. BA.

nov, Ravini, Sinziana. *What keeps mankind alive? The Istanbul Biennial 2009*. **http://www.vm2000.net**. RD.

06 nov, Ruyters, Domeniek. Kunst met een boodschap Morality in Witte de With. **http://www.metropolism.com**. M/A1/A2.

08 nov, Alessi, Andrea. *Morality’s Malleability*. **http://www.artslant.com**. M/A1.

09 nov, Alessi, Andrea. *Witte de With in Rotterdam*. **http://www.artslant.com**. M/ALG/BYI.

11 nov, *Stewart Martin Being Liam Gillick*. **http://www.metamute.org**. P.

14 nov, Ruyters, Domeniek. *Hoezo “former”? Eerste congres van Former West bij BAK*. **http://www.metropolism.com**. ALG.

21 nov, *VSBfonds maakt beste jaarverslag 2009*. **http://www.kvgo.nl**. ALG.

21 nov, Razende Robot Reporter. *VSBfonds heeft beste jaarverslag*. **http://www.newsonthenet.nl**. ALG.

23 nov, Wijnbergh, Michiel. *Wijnbergh in het Witte de With Centre for Contemporary Art*. **http://michiel-wijnbergh.blogspot.com**. M/SP.

25 nov, Kiene, Aimée. Er gebeurt niet veel, maar altijd wel iets’. **Volkskrant**. ALG.

#69, Keehan, Reuben. Edith Dekyndt: Agnosia. **Eyeline**. J/ED.

#69, Keehan, Reuben. The Art of Iconoclasm. **Eyeline**. J.

#10, Spijkerman, Sandra. Morality. **Kunstbeeld**. BYI

December

dec, Otto Snoek. **Beelden**. P.

dec, *Juryrapport*. **http://www.grafischecultuur.nl**. ALG.

18 dec, Smallenburg, Sandra. Gecontroleerde ondeugendheid. **NRC Handelsblad**. M/A2.

23 dec, Coelwijk, Leontien. *The Best of 2009 (deel 1)*. **http://www.metropolism.com**. M.

31 dec, Rotterdam hip & trendy! **Between Business Travel**. ALG.

z.d., Noyez, Elise. *Dialogues for One*. **http://criticalissuesintheculturalindustries.wordpress.com**. RD.

z.d., Botella, Caridad. *Morality: Act I & II*. **http://artpulsemagazine.com**. M/A1/A2.

P.47

FINANCIËEL

OVERZICHT

P.48

EXPLOITATIE ACTIVITEITEN

KOSTEN	NAGEKOMEN/ALGEMEEN	WALLACE	DIALOGUES	JET	VENICE 2009	VELLING	SNOEK (B)	SHARED SPACE
Vorbereidingskosten	251	9.303	759	272	21.181	1.510	-	-
Honoraria	-396	9.445	50.876	14.724	34.331	640	7.687	-
Reis/verblijf genodigden	625	5.080	81.829	459	48.920	212	250	-
Representatie	997	3.104	27.784	688	1.450	-	250	6
Verzekeringen	-	-	-	-	39	-	-	-
Transportkosten	-33	82.354	54	45	536	704	52	-
Materialen	-	12.447	22.301	171	5.385	4.345	1.000	7.370
Schade kunstvoorwerpen	-	-	-	-	-	-	-	-
Advertentie/affiche/uitnodiging	-	82	10.080	1.471	-	-	-	-
Catalogus	-	49.844	22.492	34.008	3.240	-	24.007	-
Inkoop diverse	-	-	-	-	59.534	465	2.580	225
Overige publiciteit	-	11.505	14.281	6.276	-	-	-	-
Educatie	-	-	-	-	-	-	-	-
Door te berekenen projecten	-	-	-	-	-	-	-	-
Overige projectkosten	34.212	64	1.211	1.250	64	-	42	-
	35.656	183.228	231.667	59.364	174.680	7.876	35.868	7.601
OPBRENGSTEN								
Recettes	-	-2.972	-12.000	-	-	-	-	-
Verkopen	-10.182	-7.167	-479	-1.348	-25.193	-	-1.447	-
Overheden/fondsen	8.205	-32.536	-162.500	-37.200	-138.472	-	-25.904	-2.000
Donaties/vrienden	-1.140	-	-	-	-	-112.771	-	-
Co-producenten	-2.778	-8.609	-	-	-	-	-	-2.249
Sponsors	-	-5.684	-	-	-	-	-	-
Doorberekende kosten	-9.514	-	-375	-	-11.015	-	-	-
Opbrengst voorgaande jaren	-	-30.000	-	-	-	-	-	-
	-15.409	-86.968	-175.354	-38.548	-174.680	-112.771	-27.351	-4.249
EXPLOITATIESALDO		96.260	56.313	20.816	0	-104.895	8.517	3.352

P.49

DEKYNDT	APPLE	MORALITY	MORRIS (B)	GILLICK (B)	SUNG (B)	AFIF (B)	KELM (B)	CORNERSTONES	PRIX DE ROME	TOTAAL
572	9.194	15.424	1.071	949	-	884	-	57	337	61.764
5.634	14.714	8.016	14.000	17.262	-	6.860	1.800	16.983	3.443	206.019
1.150	21.421	10.029	1.228	654	500	159	-	2.308	14	174.838
1.776	6.014	8.112	-	-	-	-	-	1.486	1.877	53.544
-	2.301	-	-	-	-	-	-	-	-	2.340
401	24.660	6.539	508	1.622	-	-	-	-	77	117.519
9.297	8.424	21.584	-	-	-	-	-	446-	1.533	94.303
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5.178	8.251	10.296	-	-	-	-	-	2.303	42	37.703
8.007	12.928	-	33.447	24.553	11.300	17.986	8.767	-	-	250.579
8.590	6.512	12.177	882	817	-	496	-	3.189	3.080	98.547
-	-	97	-	-	-	-	-	-	-	32.159
-	9.280	-	-	-	-	-	-	-	-	9.280
-	90	-	-	-	-	-	-	-	-	90
-	1.247	-	355	-	85	735	-	-	37	39.302
40.605	125.036	92.274	51.491	45.857	11.885	27.120	10.567	26.772	10.440	1.177.988
-2.737	-7.179	-3.299	-	-	-	-	-	-	-1.940	-30.127
-95	-839	-15	-3.662	-7.601	-1.088	-3.234	-84	-	-	-62.434
-	-33.294	-	-	-	-	-3.988	-	-	-	-427.689
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-113.911
-	-	-	-38.500	-31.388	-	-1.000	-	-	-33.000	-117.524
-	-250	-	-	-	-	-	-	-	-	-5.934
-3.661	-1.390	-	-	-	-	-1.407	-	-	-	-27.362
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-30.000
-6.493	-42.952	-3.314	-42.162	-38.989	-1.088	-9.629	-84	0	-34.940	-814.981
34.112	82.084	88.960	9.329	6.868	10.797	17.491	10.483	26.772	-24.500	363.007

P.50

**REKENING BATEN
EN LASTEN**

BATEN	WERKELIJK 2009	BEGROTING 2009	WERKELIJK 2008
Opbrengsten			
Directe opbrengsten	92.561	30.000	34.050
Indirecte opbrengsten	95.598	90.000	91.027
	188.159	120.000	125.077
Bijdragen			
Subsidie Gemeente Rotterdam	421.500	421.500	401.000
Rijksbijdrage Beeldende Kunst	337.200	337.200	337.200
Kunstenplan Bijdrage OCW	528.442	505.726	283.951
Overige bijdragen	608.509	110.000	264.621
Donaties	113.911	50.000	20.713
	2.009.562	1.424.426	1.307.485
TOTALE BATEN	2.197.721	1.544.426	1.432.562
LASTEN			
Lonen en salarissen	558.295	550.000	465.745
Sociale lasten	87.458	85.000	77.233
Pensioenlasten	44.936	35.000	20.285
Diverse personeelskosten	8.028	15.000	13.010
Doorberekende loonkosten	-68.330	-65.000	-25.903
	630.387	620.000	550.370
KOSTEN VAN ACTIVITEITEN	1.177.986	565.226	552.669
Overige bedrijfslasten			
Huisvestingskosten	148.623	150.000	132.205
Kantoorkosten	83.818	94.200	97.541
Publ./alg.reis-verbl./repres.kosten	34.102	35.000	28.308
Afschrijving op materiële vaste activa	17.435	25.000	18.353
Diversen	45.332	45.000	43.817
	329.310	349.200	320.224
TOTALE LASTEN	2.137.683	1.534.426	1.423.263
Rentebaten	205	0	267
Rentelasten	-8.756	-10.000	-9.364
	-8.551	-10.000	-9.097
EXPLOITATIESALDO	51.487	0	202
Mutatie bestemmings reserve	34.696		
RESULTAAT (NA MUTATIE)	86.183		

P.51

PERSONEEL

FUNCTIE	FTE	ALG.BEHEER	PAND BEHEER	PROJECTEN	PUBLICATIES	COMMUNICATIE/PUBLICITEIT	EDUCATIE	INTERNET	DOORREKENEN
Directeur	1,00	0,20		0,50	0,10	0,20			
Adj. directeur	1,00	0,20	0,30	0,50					
Prod./ com.	0,80	0,35			0,25			0,20	
Curator	1,00			0,70	0,20	0,10			
Curator	1,00			0,70	0,20	0,10			
Curator	1,00			0,70	0,20	0,10			
Com. / p.a.	1,00			0,50		0,50			
Publicaties	1,00				1,00				
Educatie	0,80						0,80		
Tech./real./beheer	1,00		0,20	0,80					
Tech./real./beheer	0,60		0,20	0,40					
Secretariaat	0,60			0,45		0,15			
Secretariaat	0,60			0,45		0,15			
Secr / balie	0,40			0,40					
Balie	0,60			0,60					
Balie	0,40			0,40					
Ass.curator	1,00			0,20					0,80
Communicatie	1,00								1,00
TOTAAL	14,80	0,75	0,70	7,30	1,95	1,30	0,80	0,20	1,80

Totaal 14,8 fte's waarvan 1,8 fte's worden doorberekend
aan Biennale Venetië Duitsland (IFA) en Comité van Roosendaal

P.52

ORGANISATIE

De stichting Witte de With in 2009

De stichting Witte de With in 2009

De stichting Witte de With in 2009

De stichting Witte de With in 2009

Witte de With is een stichting die in januari 1990 werd geïnitieerd door de Rotterdamse Kunststichting. Witte de With wordt ondersteund door de Gemeente Rotterdam en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Vanaf de oprich-ting van Witte de With in januari 1990 tot en met december 1995 werd Witte de With geleid door Chris Dercon. Van januari 1996 tot en met december 2001 was Bartomeu Mari directeur van Witte de With. Vanaf januari 2002 tot mei 2004 was Catherine David directeur. Hans Maarten van den Brink was van mei 2004 tot april 2006 waarnemend directeur. Sinds januari 2006 is Nicolaus Schafhausen directeur. Paul van Gennip is adjunct directeur.

Bestuur
Het bestuur van Witte de With bestaat in 2009 uit: Joost Schrijnen (voorzitter), Stef Fleischeuer (penningmeester), Bart de Baere, Jack Bakker, Claire Beke, Liesbeth Bik en Yao–Hua Tan.

Artistieke adviesraad
De artistieke adviesraad bestaat uit: David Adjaye, architect Londen/ Akra, Angela Bulloch, kunstenaar Berlijn, Liam Gillick, kunstenaar New York, Nikolaus Hirsch, architect Londen/ Frankfurt am Main, Joep van Lieshout, kunstenaar Rotterdam, Sarah Morris, kunstenaar New York en Melvin Moti, kunstenaar Rotterdam.

Directie en staf 2009
Nicolaus Schafhausen, algemeen en artistiek directeur
Paul van Gennip, adjunct directeur
Ariadne Urlus, algemeen project-coördinator
Renske Janssen, curator
Juan Gaitán, curator
Zoë Gray, curator
Monika Szewczyk, publicaties
Belinda Hak, educatie curator
Katayoun Arian, communicatie (tot maart)
Anne-Claire Schmitz, PA en communicatie, assistent curator (vanaf maart)
Nathalie Hartjes: gedetacheerd aan Comité van Roosendaal
Secretariaat: Angélique Barendregt, Gerda Brust en Anna Schöning
Balie: Erik Visser, Erwin Nederhoff
Technische dienst: Gè Beckman, Line Kramer

Projectmatige ondersteuning: Eva Huttenlauch (Biënnale van Venetië 2009)¹, Miriam Kathrein (Rotterdam Dialogues), Tanja Elstgeest (Rotterdam Dialogues: The Artists), Amira Gad (Morality).
Stagiairs 2009: Justa van den Bulk, Marijke Goeting, Kirsten de Graaf, Iwona Lopacinska, Sammie Oostrum, Hessel de Rond, Pamela Zuniga.

Externe medewerkers
Administratie: Frank van Balen, Meta Knol-Van Otterloo
Fotografie: Bob Goedewaagen, Kirsten de Graaf
Grafisch ontwerp: Kummer & Herrman
Installatie tentoonstellingen: Chris van Mulligen, Hans Tutert, Ties ten Bosch, Olivier Maarschalk, Carlo van Driel
Zakelijk advies: Chris de Jong

Code cultural governance
n 2009 is de Code Cultural Governance door het bestuur en directie van Witte de With als richtlijn gebruikt bij de samenwerking tussen directeur en bestuur en bij de inrichting van de organisatie en bedrijfsvoering. Witte de With heeft een bestuur + directie model. De in de code beschreven principes en best practices voor dit model en het voor dit model beschreven directie-reglement worden toegepast, met een klein aantal uitzonderingen die toelichting behoeven:

Best Practice-bepalingen voor het bestuur
2.19 jaarlijkse (zelf)evaluatie bestuur
Het bestuur van Witte de With besteedt binnen de reguliere bestuursvergaderingen op gezette tijden, doch iets minder dan jaarlijks (circa elke 18 maanden), aandacht aan een zelfevaluatie over haar eigen functioneren. In de diverse bestuursnotulen wordt hiervan melding gedaan. Het bestuur belegt geen aparte evaluatievergadering die uitsluitend betrekking heeft op haar functioneren.

Best Practice-bepalingen betreffende transparantie en verantwoording
2.28 De instelling neemt in het jaarverslag de profielschets van het bestuur en de relevante – voormalige – (neven)functies van de leden

van het bestuur en de directie op. Witte de With neemt de profielen niet expliciet in haar jaarverslag op, maar de instelling beschikt wel over dergelijke profielschetsen. Zo is er in principe steeds een praktiserend internationaal opererende kunstenaar in haar bestuur, een bestuurslid met bedrijfskundige ervaring, een marketing expert, een bestuurslid met bestuurlijke en ambtelijke ervaring en een bestuurslid met kennis van en contacten in het bedrijfsleven/ de profitsector.

Patrons
Staf en bestuur zien absoluut mogelijkheden tot eigen initiatieven op het gebied van sponsor- en fondsenwerving en professionalisering van de organisatie om de ambities waar te maken, en onderkennen het feit dat middels goed zakelijk beleid aan onafhankelijkheid gewonnen kan worden. Professionalisering van fondsenwerving, de effectuering van het patronaat, het professionaliseren van de marketing en communicatie, waren ook in 2009 uitdagingen. In 2008 zijn de eerste stappen gezet om een kring van particuliere en zakelijke investeerders aan te trekken. De kaders van het Patrons-programma werden opgesteld en de eerste mogelijke deelnemers werden benaderd. Voor dit Patronsprogramma zoekt Witte de With een gezelschap van ongeveer twintig particulieren dan wel bedrijven uit Rotterdam, Nederland en het buitenland, die Witte de With niet alleen financieel ondersteunen, maar ook meedenken en inspireren. De praktijk bleek weerbarstig. Het bleek moeilijk om voldoende uren binnen de staf vrij te maken om een professioneel Patronsprogramma van de grond te krijgen. Ook de timing, net ten tijde van de crisis, leek betrokkenheid van mogelijke Patrons in de weg te staan. De aanzetten die wij in 2009 hebben gedaan, zullen dan ook pas in 2010 effect hebben. Per januari 2010 is een uitbreiding van fte’s ten behoeve van fondsenwerving en het Patronaatsprogramma doorgevoerd.

Pand Witte de Withstraat 50
Witte de With is een langdurig traject ingestapt om te komen tot een revitalisering van het pand aan de Witte de Withstraat 50. Een

revitalisering van het pand is cruciaal om de condities die gesteld worden aan een eigentijds instituut voor hedendaagse kunst van topniveau te waarborgen. Daarnaast is er de sterk gevoelde noodzaak het pand van haar gesloten karakter te ontdoen, goede publieksvoorzieningen te kunnen bieden, en om de zichtbaarheid van Witte de With naar de straat toe te vergroten. Dit traject zien wij als een investering in de toekomst van de instelling zelf, maar ook van haar culturele partners in het pand en daarbuiten, de straat, de stedelijke omgeving en de nationale culturele infrastructuur. In 2007 is Witte de With, samen met medebewoner TENT, begonnen met een uitgebreid onderzoek naar de potenties van het pand, onder andere in samenwerking met Zandbelt&Vandenberg architecten. In 2008 heeft Witte de With haar gesprekken uitgebreid met de verschillende stedelijke diensten en startte zij aan het ontwikkelingstraject van het gebouw in samenwerking met ConCIRE, dat in januari 2009 haar visie op de mogelijke toekomst van het gebouw aan het bestuur presenteerde². Voor dit onderzoek werden een groot aantal culturele deskundigen uit Rotterdam geraadpleegd in de vorm van diepte-interviews en is een gedeeltelijke constructieve analyse van het pand uitgevoerd. Hieruit bleek bijvoorbeeld dat er geen verdieping meer bovenop het pand kan worden gerealiseerd. Uit dit onderzoek bleek ook, dat voor beide bewoners van het pand Witte de Withstraat 50 de meest effectieve strategie is het eigen profiel te versterken. In de loop van 2009 werd, met de uitkomsten van het Concire onderzoek als uitgangspunt, wederom met architecten Zandbelt&Vandenberg, een uitwerking geschets van een ingreep aan de gevel, goede publieksvoorzieningen, een meer zichtbare entree voor Witte de With en een algehele revitalisering van het pand die voorjaar 2010 aan het gemeentebestuur zal worden gepresenteerd. Het ontwikkelingstraject werd mogelijk gemaakt door de financiële ondersteuning van de gemeente Rotterdam, Stichting Bevordering van Volkskracht, OVG, en de beide instellingen Witte de With en TENT.. Verdere ontwikkelingen zullen parallel aan de plannen voor de

P.53

De stichting Witte de With in 2009

De stichting Witte de With in 2009

De stichting Witte de With in 2009

De stichting Witte de With in 2009

periode 2009 – 2012 plaatsvinden, steeds in dialoog met het stadsbestuur.

Comité van Roosendaal
Witte de With was één van de motors achter de oprichting van het Comité van Roosendaal, waarin kunstinstellingen uit de grensgebieden van Nederland, Duitsland en Vlaanderen zich hebben verenigd. Het Comité beoogt niet alleen een groter bereik voor haar activiteiten in de omliggende grensgebieden maar verbindt zich middels deze samenwerking ook aan interessante intellectuele partners, met een gedeelde passie voor het hedendaagse kunstdiscours. Leden van het *Comité van Roosendaal* zijn Bart de Baere (Muhka, Antwerpen), Ann Demeester (De Appel, Amsterdam), Charles Esche (Van Abbemuseum, Eindhoven), Robert Fleck (Bundeskunsthalle, Bonn), Anselm Francke (Extra City, Antwerpen), Maria Hlavajova (BAK, Utrecht), Kasper König (Museum Ludwig, Keulen), Katia Baudin-Renau (Museum Ludwig, Keulen), Enrico Lunghi (Mudam, Luxemburg), Vanessa Joan Müller (Kunstverein Für Die Rheinlande Und Westfalen, Düsseldorf), Pierre-Olivier Rollin (B.P.S.22, Charleroi), Nicolaus Schafhausen (Witte De With, Rotterdam), Dirk Snauwaert (Wiels, Brussel). Zie www.comitevanroosendaal.eu.

Juan Gaitán
nam in 2009 deel aan 1959, een kunsthistorisch symposium rond na-oorlogse kunst en cultuur in de Fondation Hartung/Bergman in Antibes, Frankrijk. Hij was bezoekend curator bij het OCA in Oslo en gastdocent aan het Piet Zwart Instituut (Rotterdam). Teksten van zijn hand werden gepubliceerd in *Afterall*, en in catalogi bij de solotentoonstellingen van Germaine Kruij (Kunstverein Düsseldorf) en Isabelle Pauwels (Presentation House, Vancouver, Canada).

Paul van Gennip
was in 2009 lid van de raad van toezicht van De Vleeshal, centrum beeldende kunst Middelburg.

Zoe Gray
stelde in 2009 de tentoonstelling *Beton Belvedere* en een interventie in openbare ruimte getiteld *Dune-park* samen met Cyprien Gaillard voor Stroom (Den Haag). Zij gaf lezingen aan de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten (Den Haag) en de Hogeschool voor de Kunsten (Utrecht). Zij bracht twee maanden in Tokyo door in het kader van een onderzoeksresidency. Zij organiseerde samen met Lucia Babina van iStrike (Rotterdam) het uitwisselingsproject *Talking About!* met kunstenaars uit Kameroen. Teksten van haar hand verschenen o.a. in *Metropolis M*, en catalogi van de Kunstpreis der Böttcherstraße in Bremen, de Prix Marcel Duchamp, de FRAC Loirestreek en Schors Athletic, Bordeaux. Zij maakte deel uit van de selectiecommissie voor kandidaten voor de MA beeldende kunst van het Piet Zwart Instituut, Rotterdam.

Belinda Hak
ronde in 2009 haar opleiding Kunst- en Cultuurmanagement aan de Erasmus Universiteit Rotterdam af. Daarnaast was zij gastdocent voor de minor Kunsteducatie in de Praktijk en extern deskundige voor de eindexamens van de opleiding docent Beeldende Kunst en Vormgeving aan de Willem de Kooning Academie Rotterdam.

Eva Huttenlauch
werkte als projectmanager aan de tentoonstelling van Liam Gillick in het Duitse paviljoen van de Biënnale

van Venetië 2009 en startte haar promotieonderzoek aan de Humboldt-University in Berlijn.

Renske Janssen
Vancouver, met Eliza Newman -Saul, Isabelle Cornaro, Keren Cytter, Chto Delat, Tarje Eikanger Gullaksen, Susan Hiller, Una Knox en de tentoonstelling *Aesthetics as a Way of Survival* met Germaine Kruij in Kunstverein für die Rheinlande und Westfalen Düsseldorf. Bijbehorende publicaties verschijnen in 2010. Daarnaast was zij gastbegeleider aan het kunstenaarsinstituut De Ateliers in Amsterdam en gastprofessor aan het KASK in Gent, België. In 2009 startte zij een freelance praktijk in communicatie.

Nicolaus Schafhausen
is sinds 2008 lid van de adviescommissie van de Independent Curators International (ICI), New York. Daarnaast is hij lid van het management-comité van de Ursula Blickle Foundation, Kraichtal, Duitsland. In 2007 was hij één van de initiatiefnemers van het in 2008 officieel opgerichte Comité van Roosendaal, een netwerk waarin kunstinstellingen uit de grensgebieden van Nederland, Duitsland, Luxemburg en België zich hebben verenigd. Nicolaus Schafhausen was curator van het Duitse paviljoen van de Biënnale van Venetië in 2007 en 2009. Sinds 2009 is hij lid van het internationale adviesbestuur van HIAP - Helsinki International Artist-in-residence Program, Finland en lid van het bestuur van directeuren van de Fogo Island Arts Corporation, Canada. Verder is Nicolaus Schafhausen co-curator van het Festival “Media City Seoul 2010” in Zuid-Korea.

Monika Szewczyk
was docent aan het Piet Zwart Instituut (Rotterdam) en redacteur van het tijdschrift *A Prior* (Gent). In 2009 verschenen teksten van haar hand in het (online) *e-flux journal*, *Afterall*, *Camera Austria*, *Canadian Art*, *F.R. David*, *Mousse Magazine* en ook in de publicaties *Anton Vidokle: Produce, Distribute, Discuss, Repeat* en de e-flux journal reader, beide gepubliceerd door Sternberg Press.

Szewczyk was respondent en moderator op de Bergen Biennale Conferentie georganiseerd door de Bergen Konsthall waar zij tevens in 2009 een lezing gaf over haar langlopende schrijfproject *Art of Convergence*.

Ariadne Urlus
was interim coördinator van Showroom MAMA, Rotterdam, en lid van het bestuur van Stichting ROOM, Rotterdam. Zij was in 2009 commissielid Visueel van de Dienst Kunst en Cultuur, Rotterdam.

P.54

WITTE DE WITH DANKT

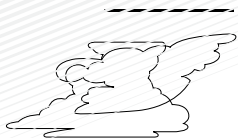
Witte de With dankt de volgende personen voor hun bijdrage aan de realisatie van de tentoonstelling:

Van Abbemuseum (Eindhoven), Jamila Adeli, AES+F, Saâdane Afif, Lara Almarcequi, Ambassade van Nieuw Zeeland, Carlos Amoraes, Danaï Anesiadou, Tiong Ang, de Appel (Amsterdam), Marijke Appelman, Billy Apple©, Art Asia Pacific, Sven Augustijnen, AVRO Kunst, Rachida Azough, Bart De Baere, Alex Bag, John Baldessari, Mirosław Balka, BAK (Utrecht), Stephan Balkenhol, Maria Barnas, Pablo León De La Barra, Yael Bartana, Christina Barton, Ute Meta Bauer, Thomas Bayrle, Erick Beltrán, Lorenzo Benedetti, Charif Benhelima, Prins Bernhard Cultuurfonds, Michael Beutler, Jurgen Bey, Lola Bezemer, Bik van der Pol, Rossella Biscotti, Pierre Bismuth, Iwona Blazwick, Barbara Bloom, Ursula Blickle, Ursula Blickle Foundation (Kraichtal), Nina Boas, Maze de Boer, Henning Bohl, Monica Bonvicini, Ties ten Bos, Mark Boulos, Nicolas Bourriaud, Sabine Breitwieser, Jack Brennan, Zoe Brown, Joost ten Bruggencate, Tobias Buche, Adam Budak, Justa van den Bulk, Daniel Buren, Heleen Bulthuis, de buurtvrouw, Guillaume Bijl, Marc Bijl, Petr Bystrov, Jon Bywater, Mariana Castillo Deball, Jota Castro, Libia Castro, Maurizio Cattelan, Centrum Beeldende Kunst (Rotterdam), Spartacus Chetwynd, John Colenbrander, Christié’s Amsterdam, Carolyn Christov-Bakargiev, Club Attent, Jan De Cock, Comité van Roosendaal, Concire, Philip-Lorca diCorcia, Creative New Zealand, Adam Christensen, Wystan Curnow, Danish Arts Council, Yael Davids, Plamen Dejanoff, Edith Dekyndt, Ann Demeester, Simon Denny, Elspeth Diederix, Mariette Dölle, Stan Douglas, Barnaby Drabble, Marlene Dumas, David Elliott, Tanja Elstgeest, Erasmus Universiteit, Zoran Eric, Jeroen Everaert, Mai Abu Eldahab, Gardar Eide Einarsson, Elmgreen & Dragset, Annemiek Engbers, Marius Engh, Euromail (Rotterdam), Jan Fabre, Geoffrey Farmer, Sarah Farrar, Peter Fingler, Bruce Ferguson, Doug Fishbone, Coleen Fitzgibbon, Claire Fontaine, Foreign Affairs and International Trade Canada, Ian Forsyth, Michel François, Renée Freriks, Peter Friedl, Meschac Gaba, Rainer Ganahl, Dora García, Kendall Geers, Isa Genzken, Thierry Geoffroy, Federal Foreign Office (Duitsland),

Sam Gerrits, Denis Gielen, Liam Gillick, Bob Goedewaagen, Goethe Instituut (Rotterdam), David Goldblatt, Piero Golia, Kirsten de Graaf, Dominique Gonzalez-Foerster, Tue Greenfort, Sanne Groen, De Groene Amsterdammer, Melissa Gronlund, Katharina Grosse, Andreas Gursky, Jens Haaning, Sascha Hahn, Ni Haifeng, Henrik Håkansson, Hou Hanru, Nicoleine van Harskamp, Hauser & Wirth (Londen), Sander van Heerde, Jeanne van Heeswijk, Lex Heerma van Voss, Marijke van Heiningen, Herenplaats (Rotterdam), Arthur Herrman, Jan Hoet, Carsten Höller, Jens Hoffmann, Faye Holdert, Julia Homoet, Els Hoogstraat (Willem de Kooning Academie), Rob Hornstra, Manray Hsu, Thomas Hüsmann, Thomas Pieter Hugo, William Hunt, Richard Hutten, INBO, Institute of Foreign Cultural Relations (Duitsland), Internationale Beelden Collectie (rotterdam), Laan Irodjojo, Runa Islam, Luis Jacob, Henrik Plenge Jakobsen, Christian Jankowski, Angela Johnston, Joris de Jong, Winny de Jong, Karin de Jonge (Willem de Kooning Academie), Esther Jonkman, Gerald van der Kaap, Ilya/Emilia Kabakov, Stefan Kalmár, Xenia Kalpaktsoglou, Miriam Kathrein, Rueben Keehan, Annette Kelm, Joachim Koester, Jacques de Koning, Job Koelwijjn, Koenig Books, Terence Koh, Fianne Konings, Rikke Korswagen, Michiel de Kort (Willem de Kooning Academie), Kortmann Art packers & shippers, Joseph Kosuth, KPN, Harrie de Kroon, Kestutis Kuizinas, Zofia Kulik, Jeroen Kummer, Kummer & Herrman (Utrecht), Kunstbeeld, Kunsthalle Zurich, Kunstverein für die Rheinlande und Westfalen (Düsseldorf), Gabriel Kuri, Emmanuel Lambion, Matthieu Laurette, Louise Lawler, Tim Lee, Henrietta Lehtonen, Judith Leijdekkers, Gabriel Lester, Erik van Lieshout, Atelier Van Lieshout (Rotterdam), David Lieske, Heidi Linck, Jade van der Linden, Dees Linders, Victor Llamas, Jantine Loef, Iwona Lopacinska, Franklin Lopez, Ove Lukas, Rudy Luijters, Marko Lulic, Ken Lum, Enrico Lungchi, Maarsen Groep, MAB Development, Oswaldo Macia, Jill Magid, Raimundas Malasauskas, David Maljkovic, Mark Manders, Kris Martin, Bruce McLean, Josephine Meckseper, Constructiebedrijf “Meerstaal” VOF, Maaïke Meijer, Mee

Rotterdam, Roel Meelkop, Jonathan Meese, Bjarne Melgaard, Michelle Menzies, Kristin Metho, Alberto de Michelé, Mondriaan Stichting (Amsterdam), Gareth Moore, Damian Moppett, Brian Moran, Viniita Moran, Sarah Morris, Gerardo Mosquera, Jan Mot, Mothership (Rotterdam), Markus Müller, Vanessa Joan Muller, NAI Publishers (Rotterdam), Deimantas Narkevicius, ISO Netsys, Olaf Nicolai, Carsten Nicolaï, Honoré d’O, Hans Ulrich Obrist, Ahmet Ögüt, Vanessa Ohlraun, Ólafur Ólafsson, Wendelien van Oldenborgh, Sophie von Olfers, Roman Ondák, Paul O’Neill, Chantal Oomen (PABO), Willem Oorebeek, Marc Oosting, Sammie Oostrum, Ulrike Ottinger, Ministerie van OCW, Pact op Zuid (Rotterdam), Livia Páldi, Christodoulos Panayiotou, Isabelle Pauwels, Janina Pedan, Vanessa Jane Phaff, Piet Zwart Instituut (Rotterdam), Philippe Pirotte, PiST, De Player (Rotterdam), Frank van der Pluijm, Jane Pollard, Kyra Potowski, Lieke van Puijssen, Judy Radul, Tina Rahimy, Mark Raidpere, Sara Rajaei, Bénédicte Ramade, Tobias Rehberger, Pedro C. Reis, Lili Reynaud Dewar, Hannah Rickards, Rijksakademie van Beeldende Kunsten (Amsterdam), Jozef Robakowski, Jimmy Robert, Eric Roelen, Dieter Roelstraete, Irit Rogoff, Hessel de Ronde, Lukas Ronduda, Willem de Rooij, Martha Rosler, Maarten van Rossem, Jan Rothuizen, gemeente Rotterdam, dienst Kunst en Cultuur, Rotterdam Festivals, Beatrix Ruf, De Rijke/De Rooij, The Salford Restoration Office, Fernando Sánchez Castillo, Brigitte van der Sande, Julião Sarmento, Tomo Savic-Gecan, Markus Schinwald, Jan-Willem Schofer, Carolee Schneemann, Gregor Schneider, Joe Scotland, Kitty Scott, Sculpture International Rotterdam, Efrat Shvily, Nilooufar Siassi, Seth Siegelauab, Darek Skubieli, Liesbeth Slats (SKVR), Helmut Smits, Otto Snoek, SNS REAAL Fonds (Utrecht), Sean Snyder, Nedko Solakov, Roebie Starink, Petra Stavast, Coen van de Steen, Saskia van Stein, Sternberg Press (Berlijn/New York), Mladen Stilinovic, Matt Stokes, Sebastiaan Straatsma, William James Summers, Superflex, **Apolonija Susterčic**, Adam Szymczyk, Michal Tarkowski, Neil Taylor, An Te Liu, Jennifer Tee, TENT. (Rotterdam), Ron Terada, Anne Tetteroo, Grazia Toderi, Toost op een

betere wereld, TRIK, Michael Tyack, Salla Tykka, Piotr Uklanski, Ulay, Leonie Urff, Ursula Blickle Stiftung (Kraichtal), Veenman drukkers (Rotterdam), Kostis Velonis, Olav Velthuis, Mariëlle Verdijk, Saskia Verleg, Bieke Versloot, Francesco Vezzoli, Anton Vidokle, Andrea Viliani, Barbara Visser, Jasmijn Visser, Danh Vo, Stichting Bevordering van Volkskracht (Rotterdam), VS schoonmaak BV, VSBfonds (Utrecht), Richard Vijgen, Peter Wächtler, Silke Wagner, Florian Waldvogel, Richard T. Walker, Jeff Wall, Ian Wallace, Klaus Weber, Gino van Weenen, Lawrence Weiner, Festival De Wereld van Witte de With (Rotterdam), Westergasfabriek (Amsterdam), What, how & for whom, Martin Winters, Robin Winters, Rein Wolfs, Jordan Wolfson, Michal Wolinski, William Wood, Esra Yalciner, Young-Hae Chang Heavy Industries, Lise van Zaalen, Zandbelt&Vandenbergh, Jildou Zandstra, Katarina Zdjelar, Weronika Zielinska, Tobias Zielony, Artur Zmijewski, Pamela Zúñiga.

Witte de With
Center for Contemporary Art
Witte de Withstraat 50
3012 BR Rotterdam
Nederland
T+31(0)104110144
info@wdw.nl www.wdw.nl
Open di - zon, 11 - 18 uur